

Έτος 32ο

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΜΑΡΤΙΟΣ 2009

ΑΡ. ΤΕΥΧΟΥΣ 126

ISSN 1106-2118

Νιάουστα

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΝΑΟΥΣΑΣ

-Κύριο «Μούγγρη»
-Παρίσης Κατοαρός
-Αράνιτσα

Περιεχόμενα

Εν συντομία... Πολιτιστικά και άλλα, του τριμήνου...	4
Μηνιά Κόκκινου: Παρίσης Κατσαρός.....	10
Χαρίτωνα Τομπουλίδη: Απο τον Γαλιλέο Γαλιλέι στον Στίβεν Χόκινγκ.....	14
Αλεξάνδρου Οικονόμου: Κτίριο «Μούγγρη».....	19
Νίκου Α. Κύρου: Αράπιτσα.....	24
Ευγενίας Ζάλιου: Η «Νέα Στράντζα» (Γ' συνέχεια)	32
Α. Μητσκόπουλου - Δ. Μήτσιαλα - Παρέα οδού Ανταρτών: Σε στίχο ελεύθερο ή έμμετρο.....	38
Γεωργίου Μάλιου βιβλιοπαρουσίαση: Χρ. Ζάλιου, «παραδοσιακοί χοροί, ήθη και έθιμα της Νάουσας».	40

“ΝΙΑΟΥΣΤΑ”

ΤΡΙΜΗΝΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΝΑΟΥΣΑΣ
“ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΜΙΧΑΗΛ Ο ΛΟΓΙΟΣ”

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΜΑΡΤΙΟΣ 2009

Έτος 32ο - Τεύχος 126, Αριθμός ISSN: 1106 2118

ΙΔΡΥΤΕΣ: Σύλλογος Αποφοίτων Νάουσας, (+)Οδυσσεύς Ντινόπουλος

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ: ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΝΑΟΥΣΑΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ: Αλεξάνδρος Οικονόμου, πρόεδρος Δ.Σ.

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ: Οικονόμου Αλεξάνδρος, Καρατσιώλης Γιάννης, Στοιδής Πέτρος, Υφαντίδης Αχιλλέας, Καραγιαννοπούλου Σοφία, Παναγιωτίδης Κώστας, Πετρά Δάνα.

ΓΡΑΦΕΙΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ - ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ:

-Δημοτική Βιβλιοθήκη Νάουσας

Διον. Σολωμού 3 Τ.Κ. 59200 ΝΑΟΥΣΑ, τηλ. 2332024102

-Αλεξ. Οικονόμου, Καρανάτσιου 2, 59200 Νάουσα, τηλ. 22332029380

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΙΟΣ ΒΕΡΟΙΑΣ:

Γιάννης Καρατσιώλης - Γεωπόνος τηλ. 2331060331

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ:

Το κτίριο «Μούγγρη» (Φ. Αλεξ. Οικονόμου).

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ:

Χρήστος Πρασκίδης τηλ. 2353024287

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ:

ΗΛΙΟΣ Φ. - ΡΑΛΛΗΣ Κ. & ΣΙΑ Ο.Ε.

3ο χλμ. Νάουσας - Σ.Σ. Νάουσας. Τηλ./Fax: 2332027638 - 6944944586

Η συντακτική επιτροπή του περιοδικού δεν φέρει καμία ευθύνη για τα ενυπόγραφα κείμενα που δημοσιεύονται. Την ευθύνη φέρει ο υπογράφων το κείμενο.

Σημείωμα της Σύνταξης

Αγαπητοί φίλοι

Για μια ακόμη φορά επικοινωνούμε μαζί σας μέσα από τις σελίδες του περιοδικού μας που κρατάτε στα χέρια σας ελπίζοντας πως και αυτή τη φορά η ύλη του θα σας κρατήσει καλή συντροφιά. Στις σελίδες του θα βρείτε το αφιέρωμα στον Παρίση Κατσαρό που η Πολιτιστική Εταιρεία μας διοργάνωσε στην Εστία Μουσών το Φεβρουάριο, ένα συναρπαστικό «ταξίδι» για τα 400 χρόνια αστρονομίας που γιορτάζουμε φέτος σε παγκόσμια κλίμακα, μια ολοκληρωμένη παρουσίαση του ιστορικού ποταμού μας, της Αράπιτσας, και κάποιες ενδιαφέρουσες παρουσιάσεις από τα πλούσια αποθέματα της Παράδοσής μας στην αρχιτεκτονική και στο χορό. Στο τεύχος αυτό ολοκληρώνεται επίσης το μεγάλο αφιέρωμα στον όμορφο οικισμό της Νέας Στράντζας ενώ δεν λείπουν και τα λογοτεχνικά «φήγματα», μαζί με την καθιερωμένη πια επισκόπηση των πολιτιστικών και άλλων δράσεων που είχαμε το περασμένο τρίμηνο.

Περιμένουμε πάντα με ενδιαφέρον τις συνεργασίες σας, τις υποδείξεις και τις παρατηρήσεις σας.

Καλό Πάσχα!

Διακίνηση περιοδικών

Εμβάσματα συνδρομές:

Αλεξάνδρος Οικονόμου

Καρανάτσιου 2, Νάουσα- τηλ. 2332029380 (TK 59200)

Δημοτική Βιβλιοθήκη Νάουσας

Σολωμού 3 τηλ. 2332024102

Περιοδικά και βιβλία αποστέλλονται

ταχυδρομικά με αντικαταβολή

Είναι διαθέσιμα όλα τα παλιά τεύχη του περιοδικού για να συμπληρώσετε ενδεχομένως τις ελλείψεις σας.

Τιμοκατάλογος εκδόσεων

που διατίθενται από την Π. Ε. Νάουσας

Τιμή τεύχους: 5.00€

Ε. Στουγιαννάκη: Ιστορία της πόλεως Νάουσας 20.00€

Συλλογικός τόμος: Νάουσα, 19ος-20ος αι. 25.00€

(Σκληρό εξώφυλλο) 30.00€

Δ. Βλάχου: Η ΑΝΑΦΟΡΑ ΜΟΥ 20.00€

Εν συντομία...

Πολιτιστικά και άλλα, του τριμήνου

Πλούσιο σε τοπικής «παραγωγής» αλλά και «εισαγόμενες» πολιτιστικές εκδηλώσεις, για κάθε γούστο, το πρώτο τρίμηνο της νέας χρονιάς, που έτσι κι αλλιώς ποτέ δεν μας αφήνει να πλήξουμε, καθώς πάντοτε περιλαμβάνει την αποκριάτικη περίοδο, που θέλοντας και μη, λιγότερο ή περισσότερο, το ρίχνουμε όλοι μας έξω. Χορευτικές και μουσικές εκδηλώσεις, επιστημονικές ημερίδες και διαλέξεις, βιβλιοπαρουσιάσεις και εκθέσεις και φυσικά θέατρο και κινηματογράφος, (όποτε τον θυμούνται...), απ' όλα έχει ο «μπαζές»:

Χορευτικές παραστάσεις από τους «Γενίτσαρους και Μπούλες» και το Λύκειο Ελληνίδων

Μια πλούσια μουσικοχορευτική παράσταση με κεντρικό θέμα το τοπικό μας δρώμενο παρουσίασε το περασμένο Σάββατο στο δημοτικό θέατρο ο όμιλος **Γενίτσαροι και Μπούλες**, με τη συμμετοχή πάνω από 130 χορευτών, στην ασφυκτικά γεμάτη από κόσμο αίθουσα του δημοτικού θεάτρου. Μετά από έναν εισαγωγικό λόγο για το δρώμενο από την κα Ευθυμία Μπαμπάτση ακολούθησε η αναβίωση του ντυσίματος του «Γιανίτσαρου» από μέλη του συλλόγου με τη συμμετοχή των Μιχάλη Τόμτση, Θεόδωρου Τορρορή και Κατερίνας Μορένα στο τραγούδι. Στο δεύτερο μέρος παρουσιάστηκαν αποσπάσματα από το ποιητικό έργο του Νίκου Ταούλα για το χαλασμό της Νάουσας με τίτλο «Νιάουστα» και η εκδήλωση έκλεισε με χορούς της Μακεδονίας και της Θράκης.

«25 Δεκεμβρίου - 6 Ιανουαρίου... Ένα δώδε-

καήμερο λατρευτικό, ψυχαγωγικό και ανατασιακό. Ένας κύκλος χαράς, προσμονής και ελπίδας. Νοσταλγικός και συγκινησιακός...». Αυτόν τον κύκλο αναβίωσε στο δημοτικό θέατρο, το **Λύκειο Ελληνίδων Νάουσας** μέσα από την κίνηση και το λόγο, το χορό, τα τραγούδια, τα κάλαντα και τη μουσική, σε μια λαογραφική περιήγηση σε όλη την Ελλάδα. Συμμετείχαν όλα τα χορευτικά τμήματα του συλλόγου, που πρόσφεραν ένα πλούσιο και όμορφο θέαμα. Στη μουσική συμμετείχαν οι Νίκος, Γιώργος, Βαγγέλης Ψαθάς και οι Γιάννε, Πέρρο Γκόσεφ, ενώ την επιμέλεια της παράστασης είχε ο χοροδιδάσκαλος του συλλόγου Άκης Τσιάρκας.

«Ένας βουλευτής στο κρεβάτι μου»

Ένα έργο που πριν 23 χρόνια έσπασε ρεκόρ εισιτηρίων στην πόλη μας για ερασιτεχνική παράσταση, παρουσίασε (με νέο σχήμα) στα μέσα Ιανουαρίου ο νεοσύστατος πολιτιστικός σύλλογος «Θεατρόραμα ΚΩΣΚΟΛ». Πρόκειται για το έργο «Ένας βουλευτής στο κρεβάτι μου», του Κώστα Κόλλα, ένα έργο που σατιρίζει τα πολι-

τικά δρώμενα της χώρας μας και που παραμένει και σήμερα επίκαιρο, αφού τα κόμματα μπορεί να αλλάζουν στην εξουσία, οι πρακτικές τους όμως μένουν οι ίδιες.

Μια παράσταση στο γνωστό κλίμα του Κώστα Κόλλα, την οποία για μια ακόμη φορά παρακολούθησε και καταχειροκρότησε πολύς κόσμος. Τους βασικούς ρόλους του έργου κράτησαν οι Γιάννης Ιωσηφίδης, Αφροδίτη Παρίση, Αγγελική Αντιφάκου, Σταύρος Εξηντάρας, Δημήτρης Πάζος, Κώστας Κόλλας πλαισιωμένοι από τους Αφροδίτη Τσιώτη, Βάσω Αντιφάκου, Τάνια Στόιου, Άννα Λιάπη, Παναγιώτη Ιγνατιάδη, Ηλιάνα Τσίλη, Σίμο Δούμο. Τα σκηνικά επιμελήθηκε ο Δημήτρης Γιάτσος, τη μουσική επιμέλεια ο Σταύρος Εξηντάρας, ενώ τα μακιγιάζ έκανε η Σοφία Σταμάτη και τα χτενίσματα η Ταμάρ Λογδανίδου. Στον ήχο και τους φωτισμούς ο Παναγιώτης Γιάτσος.

Το ναουσαϊκό καρναβάλι, εν Αθήναις...

Μεγάλη επιτυχία σημείωσε η εκδήλωση των εν Αθήναις Ναουσαίων το σαββατοκύριακο 31/1-1/2/2009 στο χώρο ΤΕΧΝΟΠΟΛΙΣ, στο Γκάζι της Αθήνας, με σκοπό την προβολή του καρναβαλιού μας. Συμμετείχε ο όμιλος «Γενίτσαροι και Μπούλες», οι χορευτές του οποίου χόρεψαν τους τοπικούς χορούς, αλλά και πατινάδα στον εξωτερικό χώρο, κάτω από τα απορημένα μάτια των περαστικών, που ενθουσιάστηκαν και τους καταχειροκρότησαν. Όλοι οι επισκέπτες φιλεύτηκαν τα κρασιά μας και τον μπάτσιο μας και γνώρισαν τα άλλα παραδοσιακά ναουσαϊκά προϊόντα (μήλα, κρασιά, τσίπουρα, γλυκά κλπ.) που διακοσμούσαν τους χώρους της εκδήλωσης μαζί με εντυπωσιακές

φωτογραφίες της Νάουσας και της περιοχής της του συμπατριώτη μας φωτογράφου Αργύρη Δημητράκη. Η εκδήλωση έτυχε μεγάλης προβολής από τα ΜΜΕ (ραδιόφωνο, τηλεόραση και δημοσιεύματα σε εφημερίδες μεγάλης κυκλοφορίας), με τηλεοπτική συνέντευξη για το δρώμενο από τον πρόεδρο του συλλόγου των εν Αθήναις κ. Βαϊνανίδη και από τον επικεφαλής χορευτή του συγκροτήματος Άρη Τόσιο.

Συναυλία από τη χορωδία και μαντολινάτα του «Ωδείου Ναούσης»

Την ετήσια συναυλία του παρουσίασε στα τέλη Ιανουαρίου το Ωδείο μας, στην κατάμεστη από κόσμο αίθουσα του δημοτικού θεάτρου. Η μικτή χορωδία και μαντολινάτα παρουσίασε ένα πρόγραμμα με τραγούδια και άλλες συνθέσεις των γνωστότερων ελλήνων συνθετών, όπως Θεοδωράκη, Χατζιδάκι, Πλέσσα, Σπανού, Λοΐζου, Λεοντή, Τσιτσάνη, Κουγιουμτζή κ.α. Στη διεύθυνση ο Δημ. Παρόλας. Μια μοναδική συναυλία που έδωσε τη δυνατότητα στο κοινό να θαυμάσει τη χορωδία μας και να σιγοτραγουδήσει γνωστά τραγούδια του πρόσφατου παρελθόντος, που όμως παραμένουν ακόμη και σήμερα κομποτεχνήματα του μουσικού μας πενταγράμμου.

Το πρόγραμμα παρουσίασε ο Κώστας Βαρβέρης.

Συμπαράσταση στο λαό της Παλαιστίνης

Εκδήλωση συμπαράστασης στον αγωνιζόμενο λαό της Παλαιστίνης που στις ημέρες μας δέχεται μια ακόμη από τις πολλές επιθέσεις

των Ισραηλινών, οργάνωσε την Τετάρτη 4 Φεβρουαρίου στο Στέκι Νεολαίας ο Δήμος μας σε συνεργασία με το Κοινωνικό Φόρουμ και φορείς της πόλης. Οι ομιλητές αναφέρθηκαν στο ιστορικό του παλαιστινιακού ζητήματος (κ. Δ. Μαυρογιώργος), στην ανθρωπιστική βοήθεια που πρόκειται να αποστείλει η Ελληνική Ομάδα Διάσωση στη λωρίδα της Γάζας (κ. Τσατούλας), στην ανθρωπιστική κρίση στη Γάζα και στη βοήθεια του Ερυθρού Σταυρού και της Ερυθράς Ημισελήνου στην περιοχή (κ. Ζεκή Μεμέτ) και στην ιμπεριαλιστική διείσδυση του Ισραήλ στα παλαιστινιακά εδάφη, από το 1947 μέχρι σήμερα, μια διείσδυση που έχει ως αποτέλεσμα 4 εκατ. Παλαιστίνιοι να είναι σήμερα εξόριστοι από τα εδάφη της πατρίδας τους. «Οι Ισραηλινοί κοροϊδεύουν τον κόσμο όταν λένε ότι διεξάγουν αμυντικό πόλεμο τη στιγμή που διεξάγουν έναν καθαρά επιθετικό πόλεμο, περιορίζοντας τους Παλαιστίνιους σε δυο μικρές περιοχές, στη Δυτική Όχθη και στη Γάζα, όπου και εκεί όμως οι Παλαιστίνιοι ζουν σε συνθήκες τρομοκρατίας αφού συνεχώς διώκονται ή υπάγονται σε συνεχείς ελέγχους» επεσήμανε η δημοσιογράφος κα Βωβού, μέλος του Ελληνικού Κοινωνικού Φόρουμ.

«Νοέμβρης» στη Νάουσα από το ΔΗΠΕΘΕ Βέροιας

Το ΔΗΠΕΘΕ Βέροιας παρουσίασε στο κοινό της πόλης μας την κοινωνική σάτιρα του βεροιώτη συγγραφέα Νίκου Μανούδη "ΝΟΕΜΒΡΗΣ" σε σκηνοθεσία Οδυσσέα Γ. Γωνιάδη. Είναι η ιστορία μιας παρέας φίλων των νεανικών χρόνων που στα σαράντα τους επιχειρούν να ξαναζήσουν, τις παλιές αθώες τους στιγμές. Να ξαναθυμηθούν. Να ξαναζωντανέψουν. Το έργο θα μπορούσε να χαρακτηριστεί και ως σάτιρα της κοινωνίας μας που αναζητά στηρίγματα και αξίες, αφορμές και συγκινήσεις με πλασματικό ενδιαφέρον αφού όλοι τους, (όλοι μας) είναι βολεμένοι με τον τρόπο τους σε μια σχεδόν ευδαιμονική (τεμπέλικη) και φτιαγμένη στις δυνατότητες τους καθημερινότητα. Η παράσταση θεωρήθηκε πολύ πρόχειρα «στημένη» και μάλλον απογοήτευσε το κοινό που την παρακολούθησε

...και πολιτική σάτιρα από το ΚΘΒΕ, με το ίδιο θέμα!

Το Κρατικό Θέατρο Βορείου Ελλάδος στο πλαίσιο της περιοδείας του παρουσίασε την Τετάρτη 4 Μαρτίου το σύγχρονο νεοελληνικό έργο της Χαρούλας Αποστολίδου "Πού είναι ο Τάσος που ερωτεύτηκα;" σε σκηνοθεσία Γιώργου Κιουρτσίδα. Ο σκηνοθέτης θεωρεί το έργο μια παρωδία της ίδιας μας της ζωής, με σύγχρονη γραφή και ρεαλισμό που καταγράφει την αλλοτρίωση, την κατάρπτωση, την καθημερινότητα...

Στο Δημοτικό θέατρο παρουσιάστηκαν επίσης σε επανάληψη οι «Δάφνες και πικροδάφνες» από την ομάδα «Αίρεσις» και η «Γέρμα» από τη Θ.Ο. της Εταιρείας μας.

Έκθεση ζωγραφικής του Γιώργη Μπαδόλα.

Πλούσια η θεματολογία του Γ. Μπαδόλα στη φετινή του έκθεση στην αίθουσα τέχνης «Ναϊάς»

Σε τριανταέξι πίνακες με θέματα από τις παλιές γειτονιές της Νάουσας ο καλλιτέχνης αναδημιουργεί ουσιαστικά το χαμένο αστικό τοπίο της δεκαετίας του '50, από το οποίο η νεοελληνική «αξιοποίηση» δεν άφησε σχεδόν τίποτα. Ανασυνθέτει σπαράγματα εικόνων και βιωμάτων και τα συναρμολογεί με μνήμες και νοσταλγίες αποκαλύπτοντας μια πόλη ανθρώπινη, καταδεκτική και φιλόξενη που κάποιοι ακόμη και σήμερα αναγνωρίζουν, παρόλη την τεράστια μεταμόρφωσή της. Και όλα αυτά με μια πρωτότυπη τεχνική κατατιμήσεων και ανασυνθέσεων της ζωγραφικής επιφάνειας, που επιτείνουν την

προοπτική και δίνουν μια τρισδιάστατη αίσθηση στον θεατή.

Κεντρικό θέμα της έκθεσης αποτελεί όμως η Αράπιτσα, το ποτάμι μας, με τη μορφή νυμφών, που γονιμοποιούνται από τον Όλγανο, το ζέον ύδωρ. «...Ερωτεύτηκαν! Έμειναν αχώριστοι για πάντα. Αυτή γεννοβολά κρυστάλλινα μωρά κι αυτός τα ταξιδεύει στο Αιγαίο...», σημειώνει ο καλλιτέχνης πάνω στον ένα από τους δυο εμβληματικούς μεγάλους πίνακες, που σημειωτέον είναι ζωγραφισμένοι πάνω σε χαρτόνια από παλιά χαρτοκιβώτια της Τρικολάν, συμβολική κίνηση - θρήνος στη χαμένη βιομηχανία.

Η έκθεση περιλαμβάνει ακόμη μια αρκετά μεγάλη σειρά γυναικείων μορφών - αγαπημένο θέμα του Γιώργη Μπαδόλα, με διάφορες τεχνικές όπου αναγνωρίζεται πάντα η σκοπούμενη αφαιρετική προσέγγιση και η γρήγορη πινελιά, που δίνουν μια εξαιρετική φρεσκάδα στο όλο έργο και εκπλήττουν ευχάριστα και τον πιο απαιτητικό θεατή

Κι άλλη έκθεση Σκούπερ στη Δημοτική Βιβλιοθήκη

Τριανταοχτώ έργα του, δημιουργήματα όλα των τελευταίων ετών, με θέμα το δρώμενο «Γενίτσαροι και Μπούλες» παρουσίασε ο λαϊκός μας ζωγράφος στη νέα του έκθεση. Λάτρης του εθίμου και χορευτής ο ίδιος, ο Τάκης Σκούπερ καταπιάνεται με αγάπη με το δρώμενο και παράλληλα μεταφέρει την ανησυχία του για την αλλοίωσή του στο διάβα του χρόνου, την “εμπορευματοποίησή του”. Στα έργα του αυτά

παρουσιάζει το δρώμενο στην πατροπαράδοτη διαδρομή του, από το μάζεμα του μπουλουκιού, μέχρι τα Αλώνια. Βλέπουμε τους Γενίτσαρους στο Δημαρχείο, στο Τριώδιο, στην Πουλιάνα, στα Μπατάνια να χορεύουν “ζαλιστό”, “παπαδιά”, “νιζάμικο”.

Ανάπλαση του βράχου του Αγ. Γεωργίου με αισθητικές παρεμβάσεις

Εγκαινιάστηκε την παραμονή της αποκριάς το έργο ανάπλασης στο βράχο του Αγίου Γεωργίου στην είσοδο της πόλης. Μιλώντας για τη

σημασία του έργου ο κ. Καραμπατζός είπε ότι, συμβολικά με τον υδροτροχό αναδεικνύεται η σχέση της Νάουσας με το νερό και τη συμβολή του στην ανάπτυξη της κλωστοϋφαντουργίας, με τον καταρράκτη οι φυσικές ομορφιές και με τα γλυπτά η λαμπρή παράδοση της Νάουσας στο κρασί και την αγροτική παραγωγή. Οι βασικοί συντελεστές οι οποίοι μελέτησαν και ήταν υπεύθυνοι για το σχεδιασμό και την υλοποίηση του έργου, δέχθηκαν τις ευχαριστίες του δημάρχου: Νίκος Μπάμπος, προϊστ. του Τμήματος Πρασίνου του Δήμου, Νικόλας Μπλιάτκας, για την επιμέλεια της μακέτας και των γλυπτών του έργου, Αθ. Αήγη, για την επιμέλεια των μηχανολογικών τμημάτων του έργου.

Η «Γέρμα βραβεύτηκε στο Φεστιβάλ Θεάτρου της Καρδίτσας

Η Θ.Ο της Πολιτιστικής Εταιρείας «Ανα-

στάσιος Μιχαήλ ο Λόγιος» συμμετείχε στο 25ο Πανελλήνιο Φεστιβάλ Ερασιτεχνικού Θεάτρου της Καρδίτσας με τη **“Γέρμα”** του Λόρκα, σε

σκηνοθεσία Δάνας Πετρά. Η παράσταση, που επιλέχθηκε ανάμεσα από 52 αιτήσεις συμμετοχής, συγκαταλέχθηκε στις τρεις υποψηφιότητες της κριτικής επιτροπής του φεστιβάλ για το βραβείο καλύτερης παράστασης και τιμήθηκε με το βραβείο Α΄ γυναικείου ρόλου για την ερμηνεία της Κατερίνας Μπόσκου στο ρόλο της Γέρμας. Επίσης η παράσταση επιλέχθηκε να συμμετάσχει τιμητικά στο κλείσιμο του «Μικρού Φεστιβάλ 2» των επαγγελματικών θιάσων της ΟΥΓΚΑ- ΚΛΑΡΑ που διεξάγεται στη Θεσσαλονίκη, στη Μονή Λαζαριστών, από 27 Απριλίου έως 17 Μαΐου.

...και άλλες βραβεύσεις!

Στους Περιφερειακούς Μαθητικούς Καλλιτεχνικούς Αγώνες, που πραγματοποιήθηκαν στη Θεσ/νίκη, το 1^ο Λύκειο της πόλης μας απέσπασε το Β΄ βραβείο στο αρχαίο θέατρο με την τραγωδία του Σοφοκλή **“Αντιγόνη”** που είχε παρουσιάσει πέρυσι στην πόλη μας και ειδική διάκριση στο έντεχνο λαϊκό τραγούδι με τους μαθητές

Αθηνά Πείου, Ιάσωνα Γιαγτζόγλου, Λάζαρο Μητσκόπουλο και Ιωάννη Κολοβό.

Ηλεκτρονική καταγραφή της «Συλλογής Σιμανίκα»

Ολοκληρώθηκε στον ειδικά διαμορφωμένο χώρο του κτιρίου «Κόκκινου», όπου στεγάζεται

η συλλογή, η ηλεκτρονική καταγραφή και ταξινόμηση του Αρχείου της Συλλογής «Σιμανίκα». Καταγράφηκαν περισσότεροι από 2.800 τίτλοι με πάνω από 6.000 δίσκους κλασσικής μουσικής σύμφωνα με τα πρότυπα της Εθνικής Βιβλιοθήκης και δημιουργήθηκε μια ηλεκτρονική βάση δεδομένων με χρήσιμες πληροφορίες για τους δίσκους (τίτλος, συνθέτης, είδος, συντελεστές, εξώφυλλο κλπ). Το έργο έφερε εις πέρας η βιβλιοθηκονόμος κα. Ε. Τούφα, με τη συμβολή του κ. Στ. Ηλιάδη, ενώ σύντομα θα ξεκινήσει και η διαδικασία της ηλεκτρονικής ψηφιοποίησης των δίσκων, ώστε η μουσική συλλογή να είναι ανοικτή στους δημότες για ερευνητικούς, εκπαιδευτικούς, αλλά και ψυχαγωγικούς σκοπούς.

Turks et Turquie contemporaine: Οδοιπορικό στη Νάουσα του 1859

Ενδιαφέροντα στοιχεία για τη Νάουσα πριν από 150 χρόνια και την καταστροφή της το 1822 μέσα από το βιβλίο του Β. Νικολαΐδη **«Τούρκοι και σύγχρονη Τουρκία»** (Β. Nikolaidy: *Turks et Turquie contemporaine*), που γράφτηκε το 1859, παρουσιάστηκαν από τον κ. Θ. Μπλιάτκα σε εκδήλωση του συλλόγου «Αριστοτέλης».

Ο συγγραφέας του, αξιωματικός του γαλλικού στρατού εκείνης της εποχής, περιηγήθηκε στην τουρκοκρατούμενη Μακεδονία, και με μορφή οδοιπορικού, κατέγραψε πληροφορίες και στοιχεία για διάφορες περιοχές, μεταξύ των οποίων και τη Νάουσα. Ο κ. Μπλιάτκας, «εντόπισε» το βιβλίο στο διαδίκτυο, γραμμένο στα γαλλικά και το τμήμα για τη Νάουσα το μετέφρασε η φιλόλογος κα Δέσποινα Νάτσιου- Μπακαλιού. «Είναι η πιο παλιά ιστορική μαρτυρία για την καταστροφή της Νάουσας, πριν από αυτή του Στουγιαννάκη και του Φιλιππίδη» είπε ο κ. Μπλιάτκας παρουσιάζοντας το βιβλίο. Να σημειώσουμε ότι αναφορά στο βιβλίο αυτό του Β. Νικολαΐδη υπάρχει στο έργο του Ευστ. Στουγιαννάκη «Ιστορία της Πόλεως Ναούσης» (σελ. 221, 228 και 238 της έκδοσης του 1976), καθώς και σε άρθρα στο περιοδικό «Νιάουστα» (τ. 7, 1979, σελ. 25).

Ημερίδα και σεμινάριο του Κέντρου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στη Βέροια και Νάουσα

Ημερίδα με θέμα «Η περιβαλλοντική εκπαίδευση μέσα από τις τέχνες» πραγματοποίησαν σε συνεργασία το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Νάουσας και ο Δήμος Βέροιας στα μέσα Φεβρουαρίου. Στην ημερίδα παρουσιάστηκε πως ο φυσικός κόσμος αποτελεί διαχρονική πηγή έμπνευσης και πως ο καλλιτέχνης παρατηρεί το περιβάλλον, την επιρροή του στον άνθρωπο και τα απεικονίζει με τα δικά του μορφοπλαστικά μέσα. Συμμετείχαν, μεταξύ άλλων ο συμπολίτης μας ζωγράφος και εικαστικός κ. Νικόλας Μπλιάτκας, ο μουσικοσυνθέτης και σολίστ πιάνου κ. Αθ. Τρικούπης, ενώ την παράσταση «έκλεψαν» οι Φένια και η Έλενα Τσικιτίκου, που χόρεψαν για την «αγάπη της φύσης».

Εξ άλλου, στα πλαίσια του Εθνικού Δικτύου σχολείων για τη Βιομηχανική Κληρονομιά, που συντονίζει το Κ.Π.Ε. Νάουσας, διοργανώθηκε στην πόλη μας, στα τέλη του ίδιου μήνα, τριήμερο σεμινάριο με θέμα «Μουσειοπαιδαγωγική και Οικομουσειά».

**Μια συνδρομή
της «ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ»
είναι το καλύτερο δώρο
για τους φίλους μας**

ΠΑΡΙΣΗΣ ΚΑΤΣΑΡΟΣ

Του Μηνά Δ. Κόκκινου

Πριν εξήντα έξι χρόνια στις 25 Φλεβάρη του 1943 ιδρύθηκε η ΕΠΟΝ, οργάνωση νεολαιίστικη που αυτοπροσδιορίστηκε ως αντιφασιστική, εθνικοαπελευθερωτική, προοδευτική, αντιπολεμική και φιλειρηνική. Η Πολιτιστική Εταιρεία Νάουσας «Αναστάσιος Μιχαήλ ο Λόγιος» διοργάνωσε ειδική εκδήλωση προς τιμήν του φιλόλογου αγωνιστή της Αριστεράς Παρίση (Πάρη) Κατσαρού, με εισηγητή τον Μηνά Κόκκينو και την προβολή σχετικού οπτικοακουστικού υλικού που επιμελήθηκε ο Πέτρος Στοϊδης. Ακολουθεί το κείμενο της εισήγησης.

Εισαγωγικά

Σε εκδηλώσεις σαν την σημερινή πλεονάζει συνήθως ο συναισθηματισμός, η υπερβολή, η ηρωοποίηση, καμιά φορά και η αγιογραφία. Δεν λείπει ενίοτε και η επίδειξη αριστερού πατριωτισμού, πως έτυχε δηλαδή, εμείς, τέτοιους προπάτορες να έχουμε, οι άκαπνοι επίγονοι. Πώς όμως να ιστορίσεις την ζωή του Παρίση Κατσαρού χωρίς δραματικές εξάρσεις; Πώς να τιμήσεις έναν άνθρωπο που το κύριο χαρακτηριστικό του είναι η σεμνότητα, που αρνείται συνειδητά να μιλήσει για το τι έκανε και το τι έπαθε;

Ας μου επιτραπεί λοιπόν να ξεκινήσω ζητώντας την συνδρομή του καταδικασμένου σε θάνατο, επίσης, Σαλονικιού ποιητή της ίδιας γενιάς, του Μανόλη Αναγνωστάκη:

*Στο παιδί μου δεν άρεσαν ποτέ τα παραμύθια
Και του μιλούσανε για Δράκους και για το πιστό σκυλί*

*Για τα ταξίδια της Πεντάμορφης και για τον άγριο λύκο
Μα στο παιδί δεν άρεσαν ποτέ τα παραμύθια*

*Τώρα, τα βράδνα, κάθομαι και του μιλώ
Λέω το σκύλο σκύλο, το λύκο λύκο, το σκοτάδι σκοτάδι,*

Του δείχνω με το χέρι τους κακούς, του μαθαίνω

Ονόματα σαν προσευχές, του τραγουδώ τους νεκρούς μας.

Α, φτάνει πια. Πρέπει να λέμε την αλήθεια στα παιδιά.

*Κηρύγματα και ρητορείες πάλι, θα πεις.
Ε ναι λοιπόν. Κηρύγματα και ρητορείες.
Σαν πρόκες πρέπει να καρφώνονται οι λέξεις
Να μην τις παίρνει ο άνεμος.*

Ο Παρίσης Κατσαρός

Εθνική Αντίσταση, Συνέπεια και Αξιοπρέπεια, Αντιδογματική Αριστερά και Φιλοσοφία του Επίκουρου αποτελούν τις τέσσερις κolumnές που στέριωσαν το οικοδόμημα που ονομάζεται ΠΑΡΙΣΗΣ ΚΑΤΣΑΡΟΣ.

Γεννημένος στις Σέρρες το 1920, εισάγεται στην Φιλοσοφική Θεσσαλονίκης το 1938. Προ-

λαβαίνει και παίρνει το πτυχίο του φιλόλογου πριν ξεσπάσει η θύελλα που σημάδεψε τη ζωή του. Το Νοέμβριο του 1942 έρχεται το μαντάτο που ξεσηκώνει τον νεαρό φοιτητή. Οργανωμένο χτύπημα από δυνάμεις του ΕΛΑΣ του ΕΔΕΣ και άγγλων σαμποτέρ ανατίναξε την γέφυρα του Γοργοπόταμου. Τα νιάτα, η συνέπεια, ο πατριωτισμός του δείχνουν τον δρόμο για το βουνό. ΑΝΤΑΡΤΗΣ στον Όλυμπο. Μέχρι την απελευθέρωση αγωνίζεται στις τάξεις του ΕΛΑΣ, ως οργανωτής-καθοδηγητής των υποδειγματικών ανταρτικών ομάδων ΕΠΟΝιτών, που αποφάσισε να δημιουργήσει η ηγεσία σε κάθε μονάδα ανταρτών. Οργώνει ως Λεωνίδα - το ψευδώνυμο που διάλεξε για τον εαυτό του- ολόκληρη την Μακεδονία δυτικά του Στρυμόνα μέχρι και την βόρεια Θεσσαλία. Στο αντάρτικο εντωμεταξύ γνωρίζει και την γυναίκα του, σύντροφο στον αγώνα και την επιβίωση, Ευγενία Παλιά την οποία παντρεύεται το 1945.

Το 1946 τον καλούν για να υπηρετήσει την θητεία του στον Στρατό. Οι συνθήκες της εποχής εκείνης, για όποιον πολέμησε τον κατακτητή, εχθρικές. Πρώτο στρατοδικείο και καταδίκη σε ενάμισι χρόνο φυλάκιση για απειλή κατά ανωτέρου του, λοχία. Εγκλεισμός στο τμήμα στρατιωτικών φυλακών του Επταπύργιου Θεσσαλονίκης, του περιώνυμου Γεντί-Κουλέ. Την περίοδο αυτή φυλακίζουν στην Βέροια και την γυναίκα του με το νεογέννητο βρέφος, ώριμο σήμερα οφθαλμίατρο, καρπό του γάμου τους. Έτσι φιλοξενείται, για κάποιο διάστημα, ολόκληρη η οικογένεια Κατσαρού στις ελληνικές φυλακές.

Μετά το Επταπύργιο ο δρόμος για το κολαστήριο της Μακρονήσου έχει ανοίξει. Εκεί που η ζωή κι η αξιοπρέπεια των εγκλειστων έγινε μπαίγνιο στα χέρια διεστραμμένων «αναμορφωτών». Την τελευταία ημέρα του Φλεβάρη του 1948 κορυφώνεται το δράμα. Το Α΄ τάγμα Μακρονήσου πρέπει να σπάσει. ΠΩΣ; ΜΕ ΤΑ ΠΟΛΥΒΟΛΑ. Την ίδια μέρα και την επομένη δολοφονούνται, σύμφωνα με την επίσημη έκθεση των γεγονότων 60 κρατούμενοι, ενώ από την πλευρά των θυμάτων αναφέρθηκε πολύ μεγαλύτερος αριθμός που φθάνει μέχρι και τους 300.

Μετά το τέλος του μακελειού ψάχνουν μέσα στους τραυματίες και τους επιζώντες τους πρωταίτιους της ανταρσίας. Έτσι ονόμασαν τα θύματα οι θύτες, «στασιαστές». «-Κατσαρός, που είναι ο Κατσαρός;» Τρεις μαρτυρίες στο βιβλίο της Ιστορίας της Μακρονήσου του Νίκου Μάργαρη καταγράφουν το γεγονός. Οι εγκάθετοι τον αναζητούν προσωπικά για τα περαιτέρω. ΕΠΙΖΕΙ.

Μαρτυρία του ίδιου του Π.Κ. στο προαναφερθέν βιβλίο.

«Με τα πρώτα πυρά έπεσαν οι πρώτοι νεκροί και τραυματίες. Σκληρές φορέες ξετυλίγονται. Οι άοπλοι στρατιώτες κατάπληκτοι δέχονται όρθιοι τις σφαίρες που σφύριζαν δίπλα τους, χτυπούσαν τα βράχια ή τρυπούσαν τα κορμιά τους. Άλλοι κυλιούνταν και σπαρταρούσαν χτυπημένοι, άλλοι σέρονταν για να γλυτώσουν, ώσπου μια δεύτερη σφαίρα τους αποτέλειώνει και άλλοι κείτονταν πια ακίνητοι για πάντα. Πολλοί δέχονταν τη θανάσιμη σφαίρα τη στιγμή που έσερναν τραυματισμένους συναδέλφους και έπεφταν μαζί τους αγκαλιασμένοι, βγάζοντας από τα βάθη της ψυχής τους την τελευταία κατάρα. Στην ίδια γούβα ανακατεύονταν αίμα από δυο, τρία και τέσσερα κορμιά. Σιγά-σιγά ο όγκος του τάγματος υποχωρούσε προς τη θάλασσα. Μερικοί καλύπτονταν πίσω από τους τοίχους των μαγειρείων. Άλλοι μέσα στην απελπισία τους έπεφταν στη θάλασσα και προχωρούσαν ώσπου το νερό έφτανε μέχρι το λαιμό τους. Τότε όμως άρχισαν οι πολυβολισμοί και από την ακταιωρό που περιπολούσε σε μικρή απόσταση από το νησί. Επίθεση από στεριά και θάλασσα, μόνο η αεροπορία έλειπε. Τα βογγητά των πληγωμένων έσμιγαν με χιλιάδες βραχνές φωνές. -Μας σκοτώνουν άδικα... Μας δολοφονούν... Αίσχος, δολοφόνοι...»

Ο πρωταγωνιστής της σημερινής εκδήλωσης μαζί με άλλους 11 οδηγούνται στις στρατιωτικές φυλακές Αυλώνας, και τον Μάιο της ίδιας χρονιάς παραπέμπονται με αρκετούς άλλους στο έκτακτο στρατοδικείο Αθηνών. Η δίκη για την αποφυγή της δημοσιότητας διεξάγεται στο Λαύριο σε συνθήκες τρομοκρατίας και προφανούς στρεψοδικίας. Τα θύματα δικάζονται για

στάση από τους θύτες τους. Αξιομνημόνευτη η παροχή ορισμένων δικηγόρων στην δίκη, οι οποίοι από υπερασπιστές μεταβλήθηκαν σε κατηγορούς, σύμφωνα με την μαρτυρία του ίδιου του Κατσαρού. Η απόφαση του στρατοδικείου απαγγέλλεται στις 22-5-48: ΑΡΣΕΝΗΣ, ΚΑΤΣΑΡΟΣ, ΠΑΛΤΑΣ, ΑΜΠΑΤΙΕΛΟΣ, ΒΟΣΝΙΔΗΣ καταδικάζονται σε θάνατο με ψήφους 3 έναντι 2. Η παμπηφεί καταδίκη οδηγούσε στο εκτελεστικό απόσπασμα, σώθηκε η ζωή τους χάρις στην κατά πλειοψηφία απόφαση του στρατοδικείου.

Έπειτα γυρνάει ως φιλοξενούμενος όλες τις φυλακές της Ελλάδας. Το 1953 βρίσκεται στις φυλακές Κεφαλονιάς με τον μεγάλο σεισμό. Μετά τις πρώτες σεισμικές δονήσεις, οι έντονες διαμαρτυρίες των κρατουμένων, πριν εκδηλωθεί ο κύριος σεισμός, αναγκάζουν τους δεσμοφύλακες να τους βγάλουν στο προαύλιο και έτσι διασώζονται, μια και το παλιό βρετανικό κτίριο των φυλακών σωριάζεται σε ερείπια μετά μισή ώρα. Το 1958 αποφυλακίζεται από την Κέρκυρα και αρχίζει νέος αγώνας για τη επιβίωση κάτω από συνεχές κυνηγητό. Το πιστοποιητικό κοινωνικών φρονημάτων θηλιά εξαθλίωσης στο λαϊκό χιλιάδων αγωνιστών της αντίστασης, του στερεί το στοιχειώδες δικαίωμα της εργασίας σε δημόσιο ή ιδιωτικό σχολείο. Η κατ' οίκον διδασκαλία απομένει η μόνη διέξοδος για βιοπορισμό, υπό το ανηλεές κυνηγητό της ασφάλειας, το φόβο των γονιών που βάζουν στο σπίτι τους τέτοιο «επικίνδυνο» δάσκαλο και δυστυχώς καρφώματα συμπολιτών μας φροντιστών.

Το διάλειμμα κρατάει μόλις 9 χρόνια. Το 1967, στην χούντα των συνταγματαρχών, έφθασε ο χρόνος να γνωρίσει ο πρωταγωνιστής μας και την εξορία μετά τις φυλακές. Αποφυλακίζεται το 1971 με ώριμη και κατασταλαγμένη την ένταξή του στο ΚΚΕ εσωτερικού. Από τα γόνιμα και παραγωγικά

χρόνια του κάθε ανθρώπου, 22 έως 51 χρονών, ο Παρίσης Κατσαρός προσέφερε στην πατρίδα, τον λαό και τον αγώνα 18 χρόνια από την ζωή του ως αντάρτης στο βουνό και πολιτικός κρατούμενος σε φυλακές και εξορίες.

Το μεταφραστικό του έργο

Ο Παρίσης Κατσαρός όμως, συγκροτημένος κλασσικός φιλόλογος έχει να επιδείξει και σημαντικό μεταφραστικό έργο. Υπηρετώντας πάντα την λαχτάρα για το άνοιγμα της σκέψης των συνανθρώπων του, θαυμαστής του αρχαιοελληνικού και δυτικοευρωπαϊκού διαφωτισμού, μας προσέφερε στα νεοελληνικά τα παρακάτω έργα.

Α. Την τραγωδία του Σοφοκλή **Φιλοκτήτης**, το δράμα όλων των αδικημένων και καταδιωγμένων από την σκληρότητα της εξουσίας.

Β. Το μνημειώδες έργο του Σοφοκλή **Οιδίπους Τύραννος**, αρχετυπικό δράμα που εισήγαγε στην ιστορία του θεάτρου τα ζητήματα της βρεφοκτονίας, του ανόσιου έρωτα γιου και μάνας, της πατροκτονίας και της αδελφοκτονίας.

Γ. Την τραγωδία του Ευριπίδη **Ιφιγένεια εν Αυλίδι**, την οποία ευτύχησε να δει σε θεατρική παράσταση το 2001, από το 2ο Λύκειο Νάουσας σε σκηνοθεσία-σκηνογραφία Αλέξανδρου Οικονόμου και πρωτότυπη μουσική Πέτρου Στοϊδί. Στον πρόλογο του ο μεταφραστής επι-

καλείται την Κλυταιμνήστρα που εκστομίζει την φοβερή φράση προς τον Αχιλλέα: «Αν υπάρχουν θεοί, θα είναι μεγάλη η ανταμοιβή σου, γιατί είσαι δίκαιος, Αν όμως δεν υπάρχουν, τότε γιατί να τυραννιόμαστε;» Αμφισβήτηση της ύπαρξης των θεών δημόσια. Εδώ πρέπει να επισημάνουμε δύο θέματα: 1) την πολυφωνία και ερευνητικότητα της ελληνικής φιλοσοφίας και 2) Το πολιτικό καθεστώς, μέσα στο οποίο αναπτύχθηκε αυτή η πνευματική δραστηριότητα. Σε ποια κοινωνία, αλήθεια σε ποιο καθεστώς, σε ποια πόλη –σ' όλη τη ροή της ιστορίας- θα μπορούσε να διαλαλήσει κανείς μια τέτοια αμφισβήτηση;

Δ. Τον **Επιτάφιο** του Περικλέους όπως τον διέσωσε ο Θουκυδίδης, όπου ο παρηγορητικός λόγος μεταβάλλεται σε ύμνο για την αθηναϊκή δημοκρατία.

Ε. Την σύντομη βιογραφία των αδελφών **Τιβέριου και Γάιου Γράκχου** από τον γάλλο Λομόν, οι οποίοι δολοφονήθηκαν από τους πατρικίους, στην προσπάθειά τους να δώσουν χωράφια στους ακτήμονες, στάρι στους απελπισμένους και πολιτικά δικαιώματα σε όλους τους κατοίκους της Ιταλίας.

ΣΤ. Το θεατρικό έργο του Ονορέ ντε Μπαλζάκ «**Μερκαντέ, ο επιχειρηματίας**», μια τραγωδία με πρωταγωνιστή το χρήμα και την διάβρωση που προκαλεί αυτό, στις ανθρώπινες συνειδήσεις και αξίες. Πρώτη μετάφραση στα ελληνικά.

Ζ. Την μελέτη του Μαρσέλ Κοέν με τίτλο «**Η γραφή**», έργο που πραγματεύεται την εμφάνιση και εξέλιξη της γραφής σε όλες τις γλώσσες του κόσμου, από τα σανσκριτικά έως τα κινέζικα, τα ινδικά τα αραβικά, γλώσσες της Μεσοποταμίας, σημιτικά, προκολομβιανά αμερικανικά και άλλων ων ουκ έστι αριθμός. Αξίζει να σημειώσουμε ότι η εν λόγω μετάφραση εκπονήθηκε το 1955, ενώ βρισκόταν έγκλειστος στις φυλακές ο πρωταγωνιστής μας.

Η. Έσχατο, αλλά σημαντικότερο ίσως όλων, άφησα τον Λουκρήτιο και το ποιητικό του έργο «**Η Φύση των Πραγμάτων**», γιατί για πρώτη φορά παρουσιάστηκε σε ολοκληρωμένη μετάφραση στη γλώσσα μας. Ο σπουδαίος Λατίνος

ποιητής, μέγας θαυμαστής του φιλόσοφου Επίκουρου, εκλαϊκεύει την θεωρία του Αθηναίου διδασκάλου. Είναι το έπος της πρώιμης αλλά ηρωικής προσπάθειας του ανθρώπου να ερμηνεύσει τον κόσμο χωρίς θεούς και δαίμονες, από τα άτομα μέχρι το σύμπαν, από τον μαγνητισμό και τα όνειρα μέχρι τον αέρα και το κενό. Να απαλλαγεί από τις δεισιδαιμονίες, τον φόβο του θανάτου και να επιδιώξει την καταστηματοκή (την κατεστημένη δηλαδή και αδιατάρακτη) ηδονή. Σκοπός της ζωής και της φιλοσοφίας το ΕΥ ΖΗΝ.

Μικρό απόσπασμα από το εν λόγω έργο περί αφθαρσίας της ύλης:

«...βλέπουμε κάθε σώμα να φθείρεται και παρατηρούμε πως όλα λειώνουν κατά κάποιον τρόπο στο πέρασμα του χρόνου, και κρύβουν το πάλωμά τους από τα μάτια μας. Κι όμως το σύνολο των πραγμάτων είναι φανερό πως παραμένει ακέραιο. Γιατί τα στοιχεία που ξεκολλούν από κάθε σώμα το μικραίνουν φεύγοντας απ' αυτό, ενώ μεγαλώνουν εκείνο στο οποίο πηγαίνουν. Αναγκάζουν τα πρώτα να παλιώνουν και τα άλλα αντίθετα να ακμάζουν, χωρίς να σταματούν εκεί. Έτσι το σύνολο των πραγμάτων ανανεώνεται και τα θνητά όντα ζουν παίρνοντας στοιχεία το ένα από το άλλο. Άλλα είδη αναπτύσσονται, άλλα φθείρονται και σε σύντομο χρονικό διάστημα οι γενιές των έμψυχων αντικαθιστούν η μια την άλλη μεταβιβάζοντας τη δάδα της ζωής...»

Στο 84ο και στο 86ο τεύχος του περιοδικού «Νιάουστα» προ 10ετίας, δημοσιεύτηκε εργασία του Χρήστου Μπαταντζή σχετικά με «το μεταφραστικό έργο του Π.Κ.» απ' όπου δανειστήκαμε πολύτιμα στοιχεία και τον ευχαριστούμε.

Από τον Μανόλη Αναγνωστάκη πάλι, θα αντλήσω λίγους στίχους για να κλείσουμε την σημερινή εκδήλωση μνήμης και απότισης τιμής, που έγραψε

«για τα φορτωμένα καμιόνια και τους βηματισμούς στις υγρές πλάκες,

για τα προαύλια των φυλακών και για το δάκρυ των μελλοθανάτων».

400 χρόνια αστρονομίας

Από τον Γαλιλέο Γαλιλέι στον Στίβεν Χόκινγκ

Του Χαρίτωνα Τομπουλίδη,
Δρ. αστροφυσικής

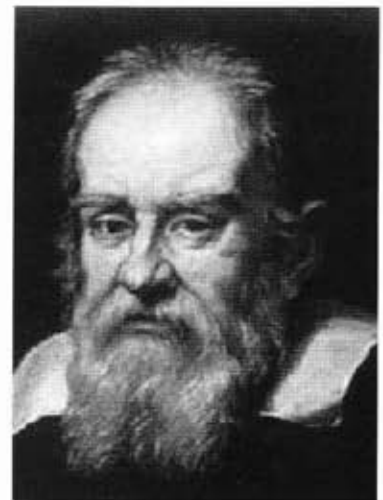
Το 1609 ο Γαλιλέο Γαλιλέι έστρεψε για πρώτη φορά το τηλεσκόπιο στον ουράνιο θόλο και άλλαξε η ιστορία της ανθρωπότητας. Συγχρόνως ο Γιοχάνες Κέπλερ, με τους νόμους του, επιβεβαίωσε το ηλιοκεντρικό σύστημα. Στα τέλη του 17ου αιώνα ο Ισαάκ Νιούτον με το έργο του, παντρεύει τους νόμους της φύσης της Γης με του ουρανού και εισάγει τη δύναμη της βαρύτητας σαν κυρίαρχη δύναμη των κινήσεων των σωμάτων. Η ανάπτυξη της τεχνολογίας των τηλεσκοπίων έφερε την ανακάλυψη πολλών νέων ουρανίων σωμάτων, που όλα παρέμεναν όμως αστέρια και νεφελώματα του Γαλαξία μας. Στις αρχές του 20ου αιώνα ο Άλμπερτ Αϊνστάιν αλλάζει τη φύση της βαρύτητας και εισάγει τη σχετικότητα στο χώρο και στο χρόνο, αλλά κρατάει το σύμπαν στατικό. Το 1929 το σύμπαν αρχίζει να διαστέλλεται και αποκτά πολλούς περισσότερους γαλαξίες διαφόρων μορφών, με την εργασία του Έντουιν Χάμπλ. Μοντέλα του σύμπαντος παρουσιάζονται στα μέσα του 20ου αιώνα και οι σπειροειδής μορφή του Γαλαξία μας χαρτογραφείται με την ανακάλυψη και χρήση των ραδιοτηλεσκοπίων. Ο ανταγωνισμός των ΗΠΑ και της Σοβιετικής Ένωσης φέρει την ανάπτυξη της διαστημικής και τον πρώτο άνθρωπο στη Σελήνη το 1969. Η διαστημική φέρνει και τα πρώτα διαστημικά τηλεσκόπια να περιφέρονται της Γης και να ανοίγουν τον κοσμικό μας ορίζοντα σε πολύ μεγάλα βάθη. Παράλληλα χτίζεται και ο πρώτος Διεθνής Διαστημικός Σταθμός στις αρχές του 21ου αιώνα σε συνεργασία πολλών κρατών.

1. Από το Γαλιλέο Γαλιλέι μέχρι τους πρώτους καταλόγους των άστρων και το μοντέλο του Γαλαξία του Χέρσελ.

Σαν την Κυριακή 15 Φεβρουαρίου πριν από 445 χρόνια, στην πόλη Πίζα της Ιταλίας γεννήθηκε ένα παιδί που έμελλε να αλλάξει την ιστορία της ανθρωπότητας. Ένα παιδί που όπως όλα τα παιδιά ήταν περιέργο. Όταν ο πατέρας του τον έπαιρνε στην εκκλησία, αυτός αντί να ακούει τους λατινικούς ύμνους που έψελναν οι ιερείς και οι ψάλτες, αυτός κοιτούσε τους πολυέλαιους που κρέμονταν από την οροφή της εκκλησίας. Γιατί άλλοι κουνιόνταν περισσότερο από άλλους; Η περιέργειά του αυτή και άλλες περιέργειες λύνονταν συνήθως με πειράματα που έκανε ο ίδιος. Η περιέργειά του συνεχίστηκε ακόμη και όταν έγινε 45 χρονών. Άκουσε για ένα όργανο που μπορούσε να φέρει το «αόρατο»

στα μάτια μας, όταν κοιτάμε μέσα στο όργανο αυτό. Ήταν το τηλεσκόπιο που ανακαλύφθηκε το 1608. Έκανε ένα ο ίδιος και το γύρισε στον ουρανό, το 1609. Και άλλαξε από εκεί και πέρα την ιστορία της ανθρωπότητας.

Είδε ότι η Σελήνη έχει κρατήρες, ο Ήλιος έχει «σύννεφα», τις σημερινές κηλίδες, είδε ότι ο Δίας ήταν σαν μια «μπάλα», δηλαδή σαν τη Γη μας, και είχε τέσσερις δορυφόρους, αυτούς που σήμερα

Ο Γαλιλέο Γαλιλέι

ονομάζουμε δορυφόρους του Γαλιέου, τους τέσσερις από τους τουλάχιστον 63 δορυφόρους που έχει ο Δίας. Είδε ότι ο ουρανός έχει πολύ περισσότερα αστέρια από όσα βλέπουμε και ότι ο Αυγερινός, δηλαδή ο πλανήτης Αφροδίτη έχει φάσεις σαν τη Σελήνη. Και όλα αυτά δεν τα κράτησε για τον εαυτό του αλλά τα έδειχνε σε όλον τον κόσμο. Έβλεπε ότι ο Ήλιος είναι το κέντρο του πλανητικού μας συστήματος και όχι η Γη. Γι' αυτό και η Καθολική εκκλησία τον καταδίκασε σε απομόνωση στο σπίτι του, και να υπογράψει ότι αυτά που έλεγε ήταν λάθος. Παρ' όλα αυτά, αυτός δεν σταμάτησε τις έρευνες, και ξεγέλασε ολόκληρη Καθολική εκκλησία με ένα βιβλίο, που έγραψε λίγο πριν πεθάνει όταν ήταν 68 χρονών, τον «Διάλογο ανάμεσα στο Πτολεμαϊκό και Κοπερνίκειο σύστημα». Ένα βιβλίο από τα κορυφαία στην ιστορία του ανθρώπου στη Γη. Σαν άλλος Αριστοφάνης διακωμωδούσε την στενότητα του μυαλού της επίσημης εκκλησίας κόντρα στην επιστήμη.

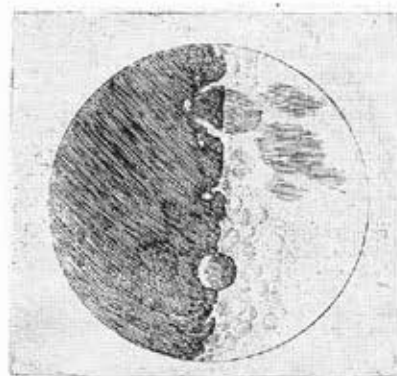
Ο άνθρωπος αυτός ήταν ο Γαλιλέο Γαλιλέι, ένα μεγάλο μυαλό και ένας μεγάλος επιστήμο-

νας. Ένας πολυπράγμονας που δεν θυσίασε την έρευνα και την αλήθεια στην μισαλλοδοξία της Καθολικής εκκλησίας. Αυτόν γιορτάζουμε εφέτος στο Παγκόσμιο Έτος Αστρονομίας σε όλον τον κόσμο. Τον άνθρωπο αυτόν, που πριν από 400 χρόνια για πρώτη φορά σήκωσε το τηλεσκόπιο στον ουρανό και άλλαξε τον ορίζοντά του.

Ένα τηλεσκόπιο, που αν είχε ανακαλυφθεί οχτώ χρόνια νωρίτερα, ίσως έσωζε και τη ζωή του τελευταίου οραματιστή του 16ου αιώνα, και ενός από τους μεγαλύτερους οραματιστές όλων των αιώνων, του Τζιορντάνο Μπρούνο. Ο φιλόσοφος Τζιορντάνο Μπρούνο κήκε στην πυρά της Ιεράς Εξέτασης την αυγή του 17ου αιώνα, το Φεβρουάριο του 1600, γιατί τόλμησε να πει ότι υπάρχουν εκατομμύρια ήλιοι στο Σύμπαν άρα και εκατομμύρια Γαίες. Μια προσβολή για την Καθολική Εκκλησία που του κόστισε τη ζωή, σε μια από τις πλατείες της Ρώμης που σήμερα φέρει το όνομά του

Συγχρόνως με τι βιβλίο Sidereus Nuncius (Ο αστρικός Αγγελιοφόρος) που περιλάμβανε όλες τις πιο πάνω παρατηρήσεις του Γαλιλέο Γαλιλέι, τυπώνεται και άλλο ένα βιβλίο, το Astronomia nova (Νέα Αστρονομία) του Γιοχάνες Κέπλερ που επιβεβαιώνει και μαθηματικά ότι το κέντρο του ηλιακού μας συστήματος είναι ο ήλιος και οι πλανήτες περιφέρονται γύρω απ' αυτόν σε ελλειπτικές τροχιές και όχι κυκλικές.

Ογδόντα χρόνια αργότερα ο Ισαάκ Νιούτον παγιώνει τους νόμους του Κέπλερ και εξηγεί τους νόμους των κινήσεων των σωμάτων με τη δράση μιας δύναμης που την ονομάζει βαρύτητα. Στο κορυφαίο του έργο Principia Mathematica, από το 1687, παντρεύει τους νόμους της Γης με τους νόμους των ουρανίων σωμάτων και δείχνει ότι οι νόμοι των κινήσεων των σωμάτων είναι παγκόσμιοι. Παράλληλα

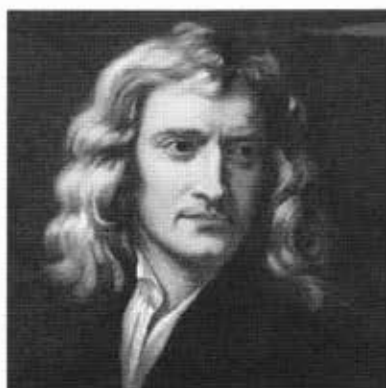

Η σελήνη όπως την είδε ο Γαλιλέο

Γιοχάνες Κέπλερ

των τηλεσκοπίων έφερε την κατασκευή τεραστίων κατοπτρικών και διοπτρικών τηλεσκοπίων και παράλληλα την ανακάλυψη πολλών νεφελωμάτων αλλά και αστρικών σημηνών. Ο πρώτος κατάλογος με περισσότερα από εκατό

Ισαάκ Νιούτον

ανακάλυπτε και τον πλανήτη Ουρανό. Ο Χέρσελ ανακάλυψε και από δύο φεγγάρια για τον Κρόνο και τον Ουρανό αλλά παρουσίασε και το πρώτο μοντέλο του Γαλαξία μας: Ένα μεγάλο δίσκο γεμάτο με άστρα και το ηλιακό μας σύστημα στο κέντρο του. Κανένας αστρονόμος για περισσότερο από 140 χρόνια δε μπορούσε να φαντασθεί ότι ο Γαλαξίας μας ήταν ένας από τους δισεκατομμύρια άλλους γαλαξίες του Σύμπαντος και ότι μερικά από τα αντικείμενα που εμείς ονομάζουμε νεφελώματα δεν είναι τίποτε άλλο από άλλους γαλαξίες. Αυτό έγινε στις αρχές του 20ου αιώνα από τον Έντουιν Χάμπλ.

κατασκευάζει και τα πρώτα κατοπτρικά τηλεσκόπια που από τότε φέρουν και το όνομά του και ανοίγει έτσι για πάντα τους αστρονομικούς ορίζοντες στις επόμενες γενεές.

Στους αιώνες που ακολούθησαν η τεχνολογία τέτοια αντικείμενα συμπληρώθηκε από τον γάλλο ερευνητή Τσαρς Μεσιέ το 1781, την ίδια χρονιά που ένας μουσικός αλλά μαθηματικός, αστρονόμος και μεγάλος κατασκευαστής τηλεσκοπίων ο Ουίλιαμ Χέρσελ,

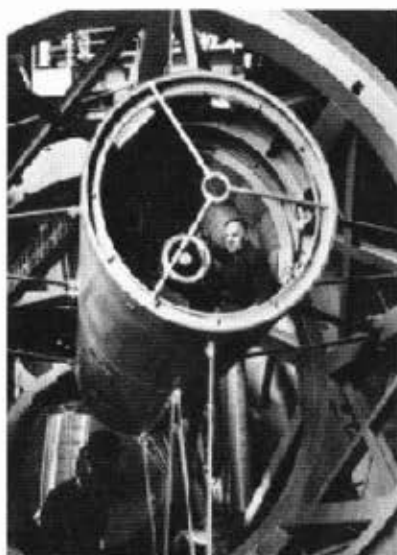
2. Από τους πρώτους γαλαξίες μέχρι τη διαστημική εποχή.

Το 1929 σε μία δημόσια ραδιοφωνική μετάδοση στις Η.Π.Α. ο Έντουιν Χαμπλ απέδειξε ότι υπάρχουν και άλλοι γαλαξίες εκτός από τον δικό μας. Αργότερα μάλιστα έκανε και μια κατανομή των γαλαξιών σε ελλειπτικούς, σπειροειδείς και ανωμάλους που στέκει αρκετά καλά ακόμη και μέχρι τις ημέρες μας. Αυτό όμως που έκανε τους επιστήμονες να εκπλαγούν ήταν όταν ο Χάμπλ απέδειξε ότι το Σύμπαν μας δεν είναι στατικό αλλά διαστέλλεται. Ο Άλμπερτ Άινσταίν στις αρχές του 20ου αιώνα είχε αποδείξει πρώτα ότι ο χρόνος και ο χώρος είναι έννοιες σχετικές και δέκα χρόνια αργότερα, το 1915, ότι η βαρύτητα του Νιούτον δεν είναι καμία δύναμη, αλλά ιδιότητα της γεωμετρίας του χωροχρόνου και εμφανίζεται εκεί όπου υπάρχει μάζα. Οι λύσεις όμως των εξισώσεων του βαρυτικού πεδίου του έδιναν ένα στατικό Σύμπαν, κάτι που ο Χάμπλ απέδειξε ότι είναι λάθος με παρατηρήσεις που έκανε σε μακρινούς γαλαξίες.

Αυτό το χρησιμοποίησαν αργότερα, στα μισά του 20ου αιώνα, ο Γκάμοφ και ο Μπόντι για να πουν ότι το Σύμπαν μας δημιουργήθηκε με μία μεγάλη έκρηξη πριν από περίπου 15-10 δισεκατομμύρια χρόνια. Τα κατάλοιπα από αυτήν τη μεγάλη έκρηξη τα ανακάλυψαν τυχαία οι Πενζιάς και Γουήλσον το 1964 όταν δούλευαν

Το ηλιοκεντρικό σύστημα του Κοπέρνικου

Ο Χάμπλ και το τηλεσκόπιό του

έκρηξης της δημιουργίας πριν από 13,7 δισεκατομμύρια χρόνια.

Ο 2ος Παγκόσμιος Πόλεμος έφερε όμως και την τελειοποίηση των ραδιοτηλεσκοπίων και έτσι άρχισαν να εμφανίζονται και τα πρώτα μοντέλα του Γαλαξία μας, που στηριγμένα πια σε παρατηρήσεις έδειχναν ότι, όχι μόνο εμείς δε βρισκόμαστε στο κέντρο ενός σπειροειδούς γαλαξία, αλλά απέχουμε από το κέντρο του γύρω στα 30 000 έτη φωτός. Το φως δηλαδή που στέλνεται από ένα αστέρι που βρίσκεται στο κέντρο του Γαλαξία μας, θέλει 30 000 χρόνια για να μας φτάσει. Και όχι μόνο αυτό, αλλά ο ήλιος μας είναι ένας από τους 200 δισεκατομμύρια ήλιους που υπάρχουν στο Γαλαξία μας. Δηλαδή είμαστε ένας πλανήτης, που περιστρέφεται γύρω από ένα από τα δισεκατομμύρια άστρα που υπάρχουν και βρίσκεται κάπου μακριά από το κέντρο ενός τυπικού γαλαξία, σε ένα Σύμπαν που διαστέλλεται. Αυτές ήταν οι γνώσεις μας για την Κοσμική μας θέση.

Στα τέλη όμως τις δεκαετίας του 1950 ο συνεχής ανταγωνισμός των δύο υπερδυνάμεων Η.Π.Α. και Σοβιετικής Ένωσης, έφερε και τον πρώτο άνθρωπο να αφήνει τον πλανήτη αυτό και να πατά και σε ένα άλλο σώμα του πλανητικού μας συστήματος, τη Σελήνη. Παράλληλα έφερε και τα πρώτα σήματα που ο άνθρωπος άρχισε να στέλνει στους άλλους κατοίκους του Γαλαξία μας. Μπήκαμε στη διαστημική εποχή.

3. Η διαστημική εποχή και ο τουρισμός στο διάστημα.

Την 4η Οκτωβρίου του 1957 και για τρεις μήνες πολλοί άνθρωποι πάνω στη Γη άκουγαν ένα σταθερό «μπιμπ, μπιμπ, μπιμπ». Ήταν το σήμα που εξέπεμπαν οι τέσσερις κεραίες μιας μεταλλικής στρογγυλής σφαίρας που περιφέρονταν γύρω από τη Γη σε μιάμιση ώρα. Ήταν ο πρώτος τεχνητός δορυφόρος ο Σπούτνικ 1, που εκτόξευσαν οι Σοβιετικοί, για να ακολουθήσουν και αρκετοί άλλοι με τον Σπούτνικ 2 έναν μήνα αργότερα με τον πρώτο «αστροναύτη» τη μικρή σκυλίτσα Λάικα. Δεν άργησε βέβαια να εκτοξευθεί ο πρώτος άνθρωπος το 1961, ο Γιούρι Γκαγκάριν, και αυτός Σοβιετικός. Αυτό έκανε τον πρόεδρο των Η.Π.Α. Τζον Κένεντυ να υποσχεθεί στον λαό του, ότι οι αμερικάνοι θα είναι οι πρώτοι που θα πατήσουν στη Σελήνη πριν το τέλος της δεκαετίας του 1960. Και τήρησε την υπόσχεσή του.

Τον Ιούλιο το 1969 τα πρώτα ανθρώπινα πόδια πάτησαν στο δορυφόρο μας τη Σελήνη, με την αποστολή Apollo 11 και συνέχισαν με άλλες αποστολές μέχρι το Δεκέμβριο το 1972, όταν ο τελευταίος Apollo 17 άφησε για πάντα τη Σελήνη. Δώδεκα άνθρωποι και τρία οχήματα μετακινήθηκαν και σε ένα άλλο ουράνιο σώμα εκτός

Γιούρι Γκαγκάριν. Ο πρώτος άνθρωπος που πέταξε στο διάστημα

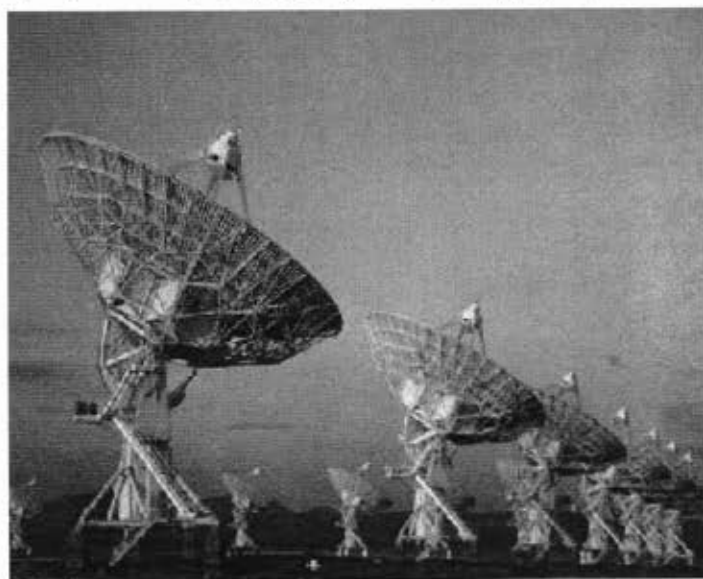

Ο Στίβεν Χόκινγκ

της Γης μας. Η διαστημική βέβαια εποχή συνεχίστηκε και με άλλες αποστολές και συνεχίζεται μέχρι σήμερα. Τη δεκαετία του 1970 στείλαμε και τα πρώτα μηνύμα-

τα στους εξωγήινους με το μεγαλύτερο ραδιοτηλεσκόπιο που έχουμε, 305 μέτρων, που βρίσκεται στο Αρεσίμπο στο Πουέρτο Ρίκο. Ήταν ένα δυαδικό σήμα που έδινε τις συντεταγμένες μας και την ταυτότητά μας. Αυτά τα στείλαμε όμως, μαζί με χαιρετίσματα σε 55 γλώσσες και ποικίλη μουσική και ήχους από τη Γη μας, με έναν χρυσό δίσκο με οδηγίες χρήσης επικολλημένο στα διαστημόπλοια Voyagers και Pioneers, που συνεχίζουν να ταξιδεύουν μέχρι σήμερα. Σε 40.000 χρόνια θα φτάσουν και στους πρώτους κατοίκους ενός άλλου αστρικού συστήματος και ελπίζουμε να μην ήταν τα τελευταία χαιρετίσματά μας που στείλαμε στους φίλους μας εξωγήινους.

Το 1990 εκτοξεύσαμε και το πρώτο διαστημικό τηλεσκόπιο, το Διαστημικό Τηλεσκόπιο Χάμπλ, που συνεχίζει να περιφέρεται γύρω από τη Γη και να μας γεμίζει με νέες πληροφορίες

Συστοιχία σύγχρονων ραδιοτηλεσκοπίων

για το σύμπαν. Σχεδόν παράλληλα αρχίσαμε να κατασκευάζουμε και τον πρώτο Διεθνή Διαστημικό Σταθμό. Είναι μια συνεργασία πολλών κρατών και περιφέρεται σταθερά γύρω από τη Γη, πάντα με αστροναύτες επάνω του, που διενεργούν πολλά πειράματα. Παρ' όλο που η κατασκευή του ξεκίνησε το 1998, δεν έχει τελειώσει ακόμη, αλλά ήδη δέχτηκε έξι επισκέπτες, τουρίστες που έβλεπαν από εκεί τα σπίτια τους και την ανατολή του Ήλιου κάθε μιάμιση ώρα. Τον διαστημικό αυτό σταθμό επισκέφτηκε και ο μεγάλος επιστήμονας Στίβεν Χόκινγκ, που ένιωθε ύστερα από πολλά χρόνια τι θα πει να μπορείς να αισθάνεσαι ελεύθερος στις κινήσεις σου και όχι δεμένος πάνω σε αναπηρικό καρότσι. Ο Στίβεν Χόκινγκ ανακάλυψε την ακτινοβολία που φέρει το όνομά του και είναι η ακτινοβολία που εκπέμπει μια μαύρη τρύπα. Θα είναι οι μαύρες τρύπες οι τελευταίοι «κάτοικοι» του σύμπαντός μας; Αυτό θα το δείξει το μέλλον.

4. Το μέλλον της αστρονομίας.

Το τηλεσκόπιο Χάμπλ θα αντικατασταθεί την επόμενη δεκαετία με το τηλεσκόπιο Webb, ένα τηλεσκόπιο 6,5 μέτρων σε σχέση με το Χάμπλ που είναι 2,5 μέτρα, που θα ανοίξει τους κοσμικούς μας ορίζοντες πολύ περισσότερο. Το συμβολόμετρο Lisa θα μας δείξει αν υπάρχουν βαρυτικά κύματα και το τηλεσκόπιο Planck θα δοκιμάσει τη θεωρία των χορδών.

Παράλληλα και άλλα έθνη όπως η Κίνα, η Ινδία και η Ιαπωνία άρχισαν τον ανταγωνισμό για την κατάκτηση του πλανητικού μας συστήματος. Υπερμεγέθη οπτικά συμβολόμετρα πάνω στη Γη θα μας οδηγήσουν στις πρώτες στιγμές της δημιουργίας του σύμπαντος και νέοι κλάδοι αστροφυσικής, όπως η αστροσωματιδιακή φυσική, θα μας δείξουν αν αυτό που βλέπουμε και παρατηρούμε είναι μόνο το 4% από ό,τι υπάρχει στο σύμπαν. Το μέλλον δηλαδή της αστρονομίας προβλέπεται λαμπρό. Ευχή μας είναι το ανθρώπινο γένος να γιορτάσει μετά από 400 χρόνια μια ίδια επέτειο με αυτήν που γιορτάζουμε εμείς εφέτος και το ανθρώπινο γένος να μην έχει εξαφανιστεί μέχρι τότε.

Κτίριο «Μούγγρη»

Ένα παλιό αρχοντικό στη Νάουσα που περιμένει αποκατάσταση

του Αλέξανδρου Οικονόμου

Αρχιτέκτονα Μηχανικού Διπλ. ΕΜΠ

«Κτίριο Μούγγρη, ένα παλιό αρχοντικό που περιμένει αποκατάσταση», ήταν το θέμα διάλεξης που οργάνωσε η Εταιρία Μελέτης της Ιστορίας της Νάουσας και της Περιοχής «ο Αριστοτέλης» στα μέσα Ιανουαρίου με ομιλητή τον αρχιτέκτονα Αλέξανδρο Οικονόμου, που έκανε και τις μελέτες αποκατάστασης και επανάχρησής του.

Το κτίριο αγοράστηκε το 2003 από την Εταιρεία για τη Μελέτη της Ιστορίας της Νάουσας και της περιοχής «Αριστοτέλης», με σκοπό να στεγάσει τις μόνιμες δραστηριότητές της, χάρη σε μεγάλη δωρεά του αιμνήστου Χριστόδουλου Λαναρά. Οι μέχρι σήμερα σημαντικές σωστικές εργασίες που έχουν γίνει στο κτίριο, έγιναν με δωρεές, μικρές ή μεγαλύτερες, φίλων της Εταιρίας, που αγάγιασαν την όλη προσπάθεια, αλλά και προσωπική εργασία κυρίως του προέδρου του συλλόγου κ. Γιάννη Ευθυμιάδη.

Γενικά

Πρόκειται για αστικό τριώροφο παραδοσιακής μορφής κτίριο με αυλή που καταλαμβάνει το δις γωνιαίο οικόπεδο επί της Πλατείας Αρματολών (Πουλιάνα) και των οδών Σωφρονίου και Πατριάρχου Αθηναγόρα, στην συνοικία “Μεταμόρφωση” στη Νάουσα. Έχει χαρακτηριστεί ως διατηρητέο, σύμφωνα με την με αριθμ. 1221/29-4-2002 απόφαση του Υπουργού Μακε-

δονίας – Θράκης (ΦΕΚ 428/Δ/14-5-2002). Η χρονολογία κατασκευής του δεν τεκμηριώνεται από καμία πηγή, εμμέσως όμως τοποθετείται στο τελευταίο τέταρτο του 19ου αι., εποχή οικονομικής ακμής της πόλης. Υπήρξε κατοικία μελών της οικογένειας Μούγγρη, μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 1970, ενώ συνδέθηκε ιδιαίτερα με την εποχή του Μακεδονικού Αγώνα, φιλοξενώντας και κρύβοντας πολλές φορές τους πρωταγωνιστές εκείνης της περιόδου.

Η κύρια όψη του κτιρίου στην πλατεία αρματολών (Πουλιάνα). Αριστερά πριν και δεξιά μετά τις εργασίες αποκατάστασης

Η οικογένεια Μούγγρη

Ο Κωνσταντίνος Μούγγρης, έμπορος κρασιών στην Αίγυπτο παντρεύτηκε τη **Μαριγώ Κολτσάκη** και απόκτησαν έξι παιδιά:

την **Αγγελικώ**, που παντρεύτηκε τον Αλέξανδρο Οικονόμου

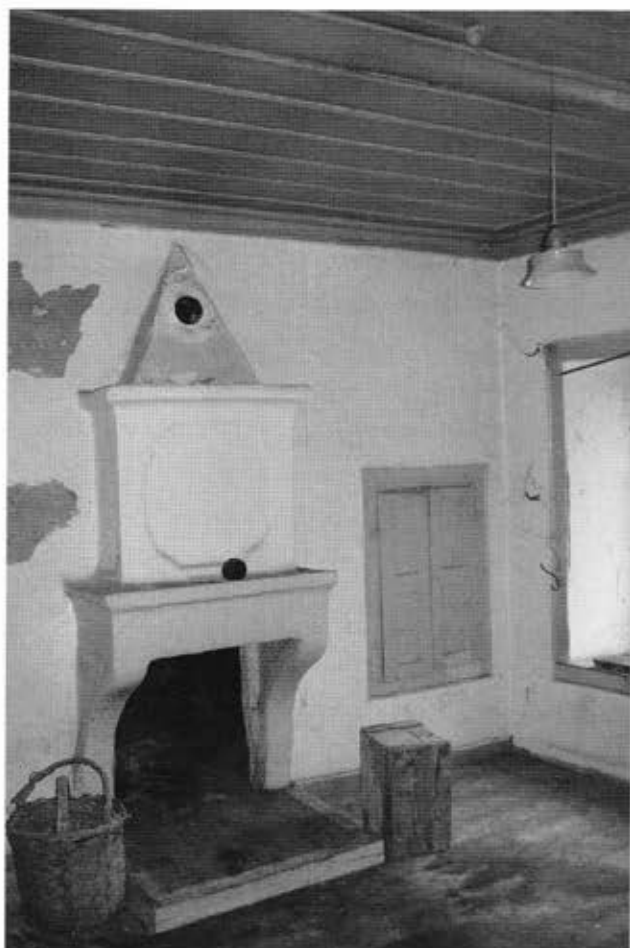
τον **Νίκο Μούγγρη**, που πέθανε από πνευμονία σε ηλικία 22 ετών, μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, όπου πήρε μέρος.

την **Ελένη**, που παντρεύτηκε τον Κωνσταντίνο Λαπαβίτσα

την **Καλλιόπη**, που παντρεύτηκε τον Πασχάλη Ιωάννου

την **Βασιλική**, που παντρεύτηκε τον Αλέξανδρο Αγγέλου και

τον **Αγγελάκη Μούγγρη**, που ήταν από τους πρώτους που εισήγαγαν τη συστηματική δενδροκομία στην περιοχή της Νάουσας, δημιουργώντας την ομώνυμη φάρμα.

Το τζάκι στο χειμωνιάτικο δωμάτιο του Α' ορόφου

Η αρχιτεκτονική του κτιρίου

α. Κατανομή των χώρων

Το κτίριο καταλαμβάνει το δυτικό τμήμα του οικοπέδου στην συμβολή των οδών Σωφρονίου και Πατριάρχου Αθηναγόρα με την Πλατεία Αρματολών, ενώ το υπόλοιπο τμήμα του οικοπέδου είναι κήπος, η στάθμη του οποίου βρίσκεται 0.20 μ περίπου ψηλότερα από την διαμορφωμένη στάθμη της οδού Σωφρονίου, από την οποία γίνεται και η πρόσβαση στο κτίριο. Ακολουθεί την χαρακτηριστική τυπολογία των αστικών Μακεδονικών σπιτιών του 19ου αι. Συνδυάζει λιθοδομή στο ισόγειο και τον α΄ όροφο και τσατμάδες στον β΄ όροφο. Στον α΄ όροφο υπάρχει στεγασμένο χαγιάτι (ημιυπαίθριος χώρος) και στον β΄ όροφο τριγωνικές προεξοχές (σαχνισιά). Η κεραμοσκεπής του στέγη προεξέχει περιμετρικά του κτιρίου. Διατηρεί αξιόλογα τυπολογικά και μορφολογικά χαρακτηριστικά και εντάσσεται σ΄ ένα αξιόλογο παραδοσιακό σύνολο.

Το ισόγειο, συνολικού εμβαδού 207.57 μ², είναι λιθόκτιστο, με τοίχο πάχους 0.70 μ περίπου προς τις πλευρές των οδών Σωφρονίου και Πατρ. Αθηναγόρα και της Πλ. Αρματολών και λεπτότερους τοίχους 0.20-0.25 μ προς την πλευρά της αυλής. Περιλαμβάνει έναν στεγασμένο ημιυπαίθριο χώρο, ως συνέχεια της αυλής, την είσοδο προς τους ορόφους, τους αδιαμόρφωτους αποθηκευτικούς χώρους καθώς και ένα χώρο με ανεξάρτητη πρόσβαση από την πλατεία Αρματολών, που χρησιμοποιούνταν παλιότερα ως μικρό κατάστημα ή αποθήκη.

Ο α΄ όροφος, συνολικού εμβαδού 207.57 μ², είναι επίσης λιθόκτιστος στα αντίστοιχα με το ισόγειο τμήματα, ενώ οι λοιποί τοίχοι του είναι λεπτότεροι κατασκευασμένοι από σύνθετη λιθοξυλοκατασκευή. Περιλαμβάνει μια μικρή σάλα, όπου καταλήγει το κλιμακοστάσιο από το ισόγειο και απ' όπου ξεκινά μνημειώδης ξύλινη σκάλα με τορναριστά κάγκελα προς τον όροφο, ένα κύριο δωμάτιο χειμερινής διαβίωσης με τζάκι, το μαγειρείο και ανάμεσά τους ένα παρκέλι, που έχει μετατραπεί σε χώρο υγιεινής, με πρόσβαση και από τους δύο χώρους. Στη συ-

Η ξύλινη σκάλα για τον Β' όροφο

νέχεια του ίδιου επιπέδου ανοίγεται ο μεγάλος ημιυπαίθριος χώρος (χαγιάτι) που βλέπει προς την αυλή και οι βοηθητικοί αποθηκευτικοί χώροι που τον συνοδεύουν. Όλοι αυτοί οι χώροι, οι οποίοι έχουν χαμηλότερο ελεύθερο ύψος από τους λοιπούς κύριους χώρους του ορόφου, χρησιμοποιούνταν ως μεταξουργείο για την επεξεργασία του μεταξοσκώληκα και των κουκουλιών, και για το λόγο αυτό είναι αρκετά προχειροφτιαγμένοι, χωρίς ψευδοροφές και μεγάλα παράθυρα. Το καθαρό ύψος των κυρίων χώρων του ορόφου είναι περί τα 3.00 μ και το ταβάνι του αποτελείται από λεπτοσανίδες και πηχάκια, ενώ το ύψος των βοηθητικών χώ-

ρων στο μεταξουργείο φτάνει τα 2.50 μ.

Ο β' όροφος, συνολικού εμβαδού 211.52 μ², έχει λιθόκτιστο μόνο τον τοίχο προς την οδό Πατρ. Αθηναγόρα, ενώ οι υπόλοιποι τοίχοι, εξωτερικοί και εσωτερικοί είναι λεπτότεροι, κατασκευασμένοι από σύνθετη λιθοξυλοκατασκευή, που δημιουργούν έντονες αρχιτεκτονικές προεξοχές (σαχνισιά) προς την οδό Σωφρονίου. Διαρθρώνεται σε δύο μεγάλα επίπεδα, με υψομετρική διαφορά περί τα 0.70 μ, τα οποία επικοινωνούν μεταξύ τους με σκάλα, και περιλαμβάνει μια μεγάλη σάλα προς την νότια πλευρά και τέσσερα ψηλοτάβανα δωμάτια, στο καθένα από τα οποία υπάρχει τζάκι, ενώ μεταξύ τους παρεμβάλλονται ισάριθμα παρακέλια, με είσοδο από τα δωμάτια. Η ανισοσταθμία των δαπέδων επαναλαμβάνεται και στις οροφές και βεβαίως στις στέγες που αντιστοιχούν στους χώρους αυτούς. Το καθαρό ύψος των χώρων του ορόφου είναι περί τα 3.30 μ και το ταβάνι του αποτελείται από λεπτοσανίδες και πηχάκια.

Οι πόρτες εισόδου προς όλα τα δωμάτια των ορόφων είναι χαρακτηριστικές δίφυλλες ταμπλαδωτές, με προσεγμένο κάσσωμα. Συνήθως χρησιμοποιείται μόνο το ένα φύλλο, ενώ το άλλο παραμένει σταθερό, και ανοίγει μόνο για μεταφορά επίπλων κλπ.

Το όλο κτίριο καλύπτεται από δύο κεραμοσκεπείς ξύλινες στέγες, σε ανισοσταθμία όπως

Η μεγάλες σάλες του Β' ορόφου

Το μεταξουργείο προς την εσωτερική αυλή αναφέρθηκε, μια δίρριχτη και μια τριόριχτη, με μεγάλη περιμετρική προεξοχή.

β. Μορφολογία

Από άποψη μορφής, οι όψεις προς τις οδούς Σωφρονίου και Πατρ. Αθηνάγορα, όπως και προς την πλατεία Αρματολών, παρουσιάζουν εξαιρετικά ενδιαφέροντα μορφολογική διάθρωση, χαρακτηριστική των ναουσαϊκών αστικών σπιτιών του 19ου αι. Το ισόγειο, εκτός από την μεγάλη ξύλινη πόρτα εισόδου στην αυλή, έχει ελάχιστα ακόμη ανοίγματα, κυρίως προς την πλατεία Αρματολών, και δύο μικρούς φεγγίτες αερισμού προς

την οδό Αθηνάγορα. Ο α΄ όροφος, με λιθόκτιστους εξωτερικούς τοίχους όπως αναφέρθηκε, διαθέτει τέσσερα κύρια παράθυρα με ανασυρόμενα υαλοστάσια προς την πλευρά της οδού Σωφρονίου και την Πλ. Αρματολών ενώ προς την πλευρά της οδού Αθηνάγορα υπάρχουν δύο μόνο κανονικά παράθυρα στο χώρο του μαγειρείου και φεγγίτες αερισμού, χωρίς υαλοστάσια, για τις ανάγκες του μεταξουργείου. Ο β΄ όροφος, κατασκευασμένος, όπως αναφέρθηκε, με σύνθετη ξυλολιθοδομή (μπουλμέ) επιχρισμένη (εκτός της πλευράς προς την οδό Αθηνάγορα που είναι λιθόκτιστη, αλλά επιχρισμένη επίσης), σχηματίζει τριγωνικής κάτοψης προεξοχές (σαχνισί), που βοηθούν κάπως στον τετραγωνισμό κάποιων χώρων του ορόφου. Οι προεξοχές αυτές υποβαστώνται από πλάγιες ξύλινες αντηρίδες. Στον όροφο αυτό ανοίγονται προς όλες τις πλευρές μια σειρά ανοίγματα (παράθυρα), με τις ίδιες περίπου αναλογίες πλάτους προς ύψος (1:2), με ανασυρόμενα φύλα με καΐτια. Σε όλα τα παράθυρα υπάρχουν ξύλινα περιζώματα (περβάζια) από λεπτοσανίδες. Με αντίστοιχης μορφής λεπτοσανίδες τονίζονται οι ακμές των τοίχων του ορόφου, κατακόρυφες και οριζόντιες.

Στην όψη προς την αυλή, στα επίπεδα του β΄ ορόφου, υπάρχουν δύο σειρές παραθύρων, (ανά τέσσερα σε κάθε επίπεδο), από τα οποία έχουν

Όψη προς την οδό Σωφρονίου (κύρια είσοδος) πριν την αποκατάσταση.

κλειστεί τα τρία, ενώ έχουν παραμείνει τα ξύλινα πλαίσια τους. Ένα ακόμη κανονικό παράθυρο προς την αυλή υπάρχει στον α' όροφο, ενώ τα υπόλοιπα ανοίγματα των κλειστών χώρων του μεταξουργείου που βλέπουν προς το χαγιάτι, όπως και τα άλλα ανοίγματα των αποθηκών στο ισόγειο, δεν διαθέτουν υαλοστάσια. Τα ανοίγματα αυτά σε συνδυασμό με τα ξύλινα κάγκελα και τα άλλα στοιχεία στο χαγιάτι του α' ορόφου καθιστούν εξαιρετικά ενδιαφέρουσα τη διάρθρωση και τη μορφολογία στο εσωτερικό της αυλής, όπου το κτίριο «ανοίγεται» στο νοτιά, αλλά διατηρεί τον φρουριακό, αμυντικό του χαρακτήρα στην εξωτερική περιμέτρο.

Τα κύρια δομικά χαρακτηριστικά του κτιρίου είναι η περιμετρική λιθοδομή, η οποία αποτελεί μαζί με τον ξύλινο σκελετό των δαπέδων (υποστυλώματα και δοκοί από ξυλεία καστανιάς συνδεδεμένα με μεταλλικά καρφιά και ειδικές εντορμίες) και των εσωτερικών διαχωριστικών τοίχων, τον φέροντα οργανισμό. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο συνδυασμός της σχετικά άκαμπτης λιθοδομής και ο ελαστικός ξύλινος σκελετός έδωσαν στο κτίριο μια ελαστικότητα και μια ιδιοσυχνότητα που του επέτρεψε ν' αντέξει σε σεισμούς για μια περίοδο πάνω από 100 χρόνια.

Όψη προς την οδό Σωφρονίου (κύρια είσοδος) μετά την αποκατάσταση.

Πρόταση επανάχρησης του κτιρίου

Η αγορά της οικίας Μούγγρη έγινε από τον Εταιρεία «Αριστοτέλης» με βασικό στόχο την στέγαση των δραστηριοτήτων του σ' ένα κτίριο που να εξυπηρετεί τόσο τις σημερινές, όσο και τις μελλοντικές ανάγκες του, και παράλληλα να εκφράζει την κεντρική ιδέα όλων αυτών των δραστηριοτήτων, που είναι η διατήρηση της παράδοσης και η σύζευξή της με τις σύγχρονες απαιτήσεις. Με τα δεδομένα αυτά και με την θέση ότι οι νέες χρήσεις θα πρέπει να είναι συμβατές με την ίδια τη φύση του κτιρίου, και ν' απαιτούν όσο το δυνατόν λιγότερες επεμβάσεις, προτείνονται οι εξής νέες χρήσεις στο κτίριο:

Ισόγειο: Αίθουσα συγκεντρώσεων-διαλέξεων- προβολών. Ακόμη, μικρό παρασκευαστήριο, λεβητοστάσιο και εκθετήριο γλυπτικής στον ημιυπαίθριο χώρο.

Α' όροφος: Γραφεία της Εταιρείας, ξενώνας για την φιλοξενία ξένων αποστολών, στα πλαίσια των πολιτιστικών ανταλλαγών που πραγματοποιούνται τακτικά.

Β' όροφος: Μόνιμη έκθεση μικρής καλλιτεχνικής συλλογής εικαστικών έργων και άλλες περιοδικές εκθέσεις

Φυσικά, όλες οι απαιτούμενες επεμβάσεις εκσυγχρονισμού ή εσωτερικών διαρρυθμίσεων θα πραγματοποιηθούν χωρίς καμία επέμβαση στη μορφή του κτιρίου, εκτός από αυτές που περιγράφονται στο προηγούμενο κεφάλαιο και που αφορούν στην αποκατάσταση της αρχικής μορφής του και στην βελτίωση της στατικής του αντοχής, ενώ προβλέπονται εγκαταστάσεις που θα το καθιστούν προσβάσιμο και σε άτομα μειωμένης κινητικότητας.

Αράπιτσα

(Γεωλογία - Υδρογεωλογία)

Του Νίκου Α. Κύρου
Γεωλόγου

Πρόλογος

Ο ποταμός Αράπιτσα είναι στενά συνδεδεμένος με την ιστορία και την οικονομία της Νάουσας. Πηγάζει από το άλσος του Αγίου Νικολάου, στους πρόποδες του Βερμίου. Στη συνέχεια ακολουθεί μια διαδρομή δύο χιλιομέτρων ανάμεσα από καλλιέργειες, για να μπει στη Νάουσα και να τη διασχίσει δυναμικά, να κατηφορίσει μετά στον κάμπο της Ημαθίας, έως ότου καταλήξει στην «Τάφρο 66», διανύοντας περίπου 10 χιλιόμετρα.

Η Αράπιτσα ονομάστηκε έτσι από τη σκοτεινή απόχρωση των νερών της και από το δέος που προκαλεί το τοπίο της, καθώς σχηματίζει εντυπωσιακούς καταρράκτες και η κοίτη της μέσα στην πόλη είναι βαθιά και απότομη. Ορισμένοι θεωρούν ότι το ποτάμι στην αρχαιότητα λατρεύονταν ως ο Θεός Όλγανος, η προτομή του οποίου βρέθηκε στην κοίτη του.

Στις όχθες της Αράπιτσας, στην περιοχή Νυμ-

φαίον, υπήρξε στην αρχαιότητα η Σχολή του Αριστοτέλη, όπου ο μεγάλος φιλόσοφος δίδασκε τον Μέγα Αλέξανδρο. Στον καταρράκτη των Στουμπάνων άφησαν

Ο Θεός Όλγανος

την τελευταία τους πνοή πέφτοντας οι ηρωίδες Ναουσαίες το 1822 για να μην υποδουλωθούν στον Τούρκο κατακτητή.

Στα νεότερα χρόνια, τα νερά της Αράπιτσας βοήθησαν στη μεγάλη οικονομική ανάπτυξη της Νάουσας, διότι με την ενέργειά τους λειτούργησαν οι μεγάλες κλωστοϋφαντουργίες, οι μύλοι κ.λ.π. Επίσης τα νερά του ποταμού υδροδοτούν την πόλη και βοηθούν στην άρδευση του εύφορου κάμπου της.

Γεωλογικός χάρτης της Νάουσας (ΙΓΜΕ)

Η Γεωλογία της Νάουσας

Το μεγαλύτερο (δυτικό) τμήμα του Βερμίου ανήκει στην Πελαγονική Γεωλογική ζώνη, ενώ ένα μικρό τμήμα (στα Ανατολικά) στην Αύλακα της Αλμωπίας (ζώνη Αξιού). Τα πετρώματα είναι Μεσοζωικής – κατ. Καινοζωικής ηλικίας.

Στο κεντρικό τμήμα του βουνού συναντούμε ιζηματογενή πετρώματα (ασβεστόλιθοι, κερατόλιθοι, αργιλικόι σχιστόλιθοι, δολομίτες κ.λ.π.) Μεσοζωικής ηλικίας (Ιουρασικό – Κρητιδικό). Στα νοτιότερα υπάρχουν εμφανίσεις βασικών και υπερβασικών πετρωμάτων (περιδοτίτες, διαβάσης, γάββρος κ.λ.π.) Στην ανατολική περιοχή (Νάουσα – Έδεσσα) συναντώνται στρώματα φλύσχη (εναλλαγές ψαμμιτών, κροκαλοπαγών,

σχιστολίθων κ.λ.π.). Επίσης έχουμε πολλά ιζηματογενή πετρώματα με απολιθώματα φυτών. Η Βέροια, η Νάουσα και η Έδεσσα είναι κτισμένες πάνω σε πέτρωμα τραβερτίνη. Στην ίδια περιοχή συναντώνται πολλά σπήλαια με όμορφο διάκοσμο από σταλακτίτες και σταλαγμίτες (π.χ. Σαράντα Κάμαρες).

Ο Ορυκτός πλούτος του Βερμίου περιλαμβάνει κυρίως μάρμαρα (Κουμαριά, Νάουσα) και μικρά κοιτάσματα χρωμιτών, τα οποία προπολεμικά εκμεταλλεύθηκαν ξένες εταιρίες για την παραγωγή σιδήρου.

Το είδος και η κλίση των πετρωμάτων σε συνδυασμό με το κλίμα της περιοχής ευνοούν την ύπαρξη πολλά υπόγειων υδροφόρων οριζόντων,

70 πηγών και σημαντικών ποταμών στο Αν. Βέρμιο.

Μερικές από τις σημαντικότερες πηγές του Ανατολικού Βερμίου είναι οι παρακάτω:

Πηγές Αγίου Νικολάου
– Αράπιτσας
Τρία – πέντε Πηγάδια
Ισβόρια,
Καραμπουρνάρι,
Κεντάρνη,
Μουσταφάς,
Κιούγκι,
Μουτσάρες,
Κουτσούφλιανη
Μιχάλη βρύση,
Της χώρας το νερό
Δραζίλοβο,
Αγία Φωτεινή,
Πριόνια
Φάκα βρύση,
Κούτουλος,
Γιοβάννα,
Ζωοδόχος Πηγή,
Μέγα ρέμα,
Γαλάζι,
Ιταλικά,
Σταυρός,
Χατζηντίνη,
Σιδεράκι,
Άνω Σέλι –
Σέλι,
Νίσια Σελίου,
Διχαλωτή,
Γραμμένη
Κάτω Γραμμένη,
Άγιος Σωτήρης
Προδρόμου
Σιαμάγκου

Οι πηγές...

Οι πηγές της Αράπιτσας βρίσκονται στους πρόποδες του Βερμίου, στην άκρη του Δημοτι-

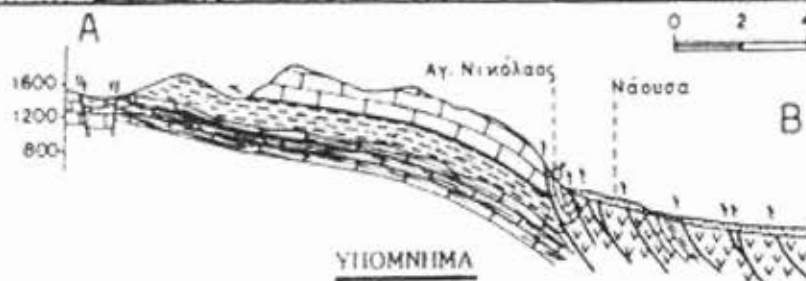
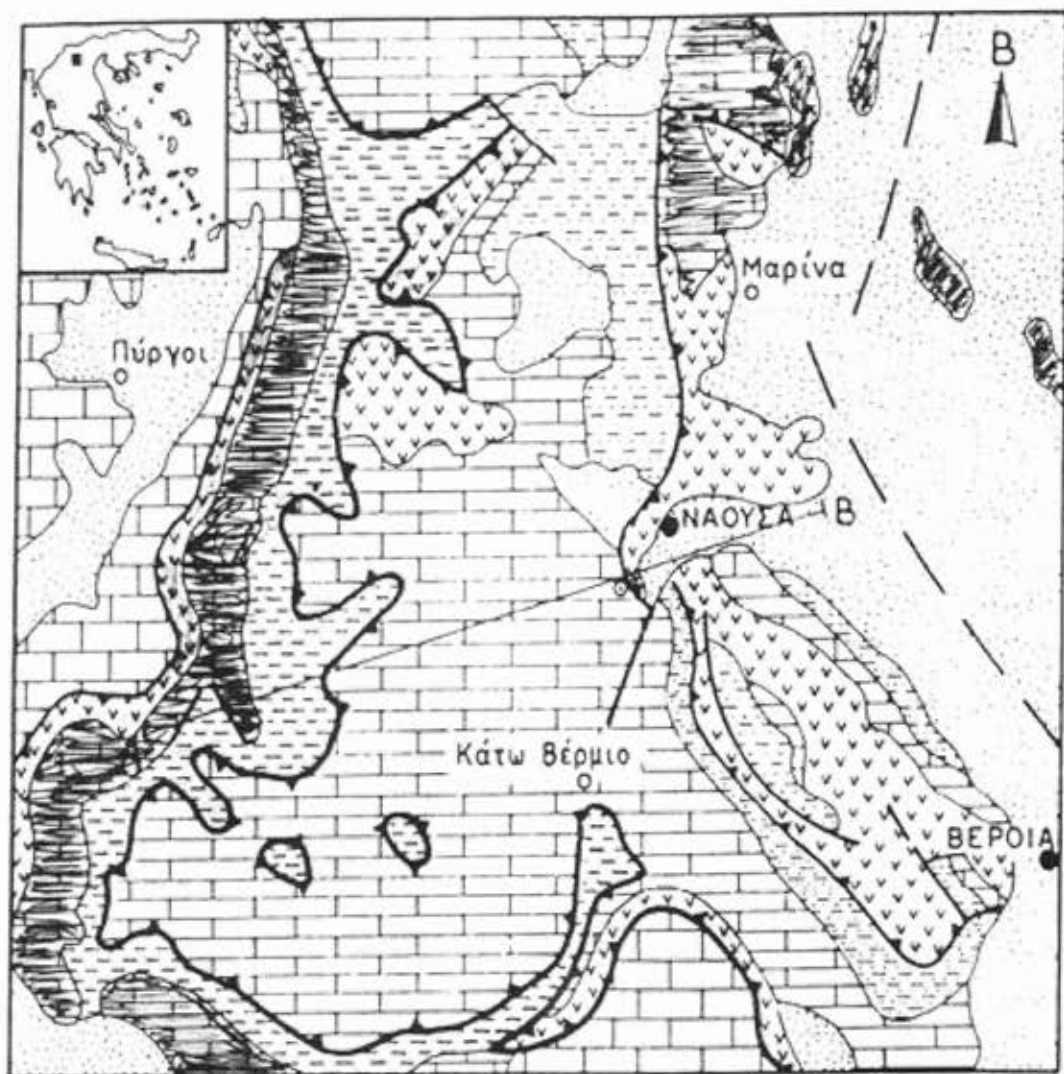

Η πηγή Δραζίλοβου

Οι πηγές της Αράπιτσας

κού άλσους του Αγίου Νικολάου και σε υψόμετρο 483 μ. Είναι **καρστικές** πηγές υπερχειλίσης. Το νερό αφού περάσει μέσα από ασβεστολιθικά πετρώματα με τη βοήθεια ρήγματος, αναβλύζει στην περιοχή αυτή μη μπορώντας να διεισδύσει στα κατώτερα στρώματα πετρωμάτων λόγω του υποκείμενου αδιαπέραστου φλύσχη. Το είδος της πηγής (καρστική) έχει συνέπεια τη μη σταθερή

ΤΕΤΑΡΤΟΓΕΝΕΙΣ

- Αλλουβία, λιμνοχερσαίες αποθέσεις και τραβερτίνες (Πλειστόκαινο)
- Ηφαιστειακοί τόφφοι και τοφφίτες (Πλειό-Πλειστόκαινο)

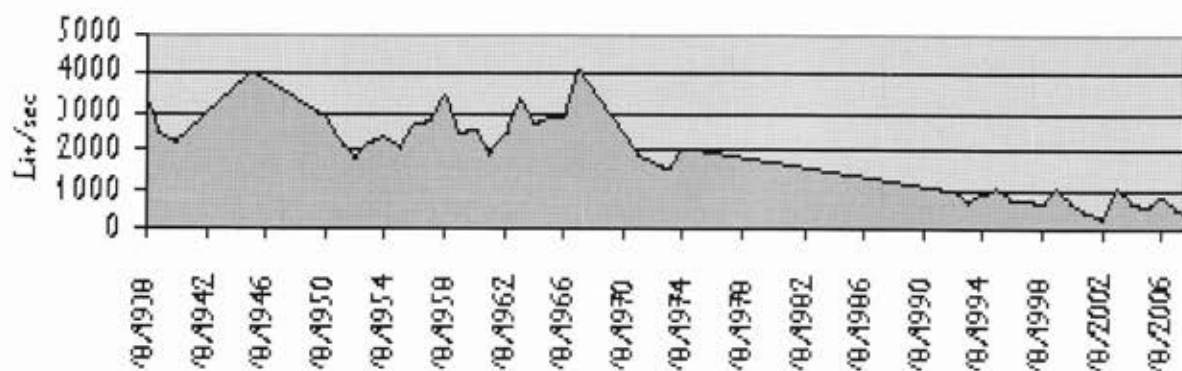
ΠΕΛΛΑΓΟΝΙΚΗ ΖΩΝΗ

- Φλύσχης (Λ Μαιστρίχτιο-Κ Παλαιόκαινο)
- Λαβεατόλιθοι (Άνω Κρητιδικό)
- Μάρμαρα (Τριαδικό-Ιουρασικό)

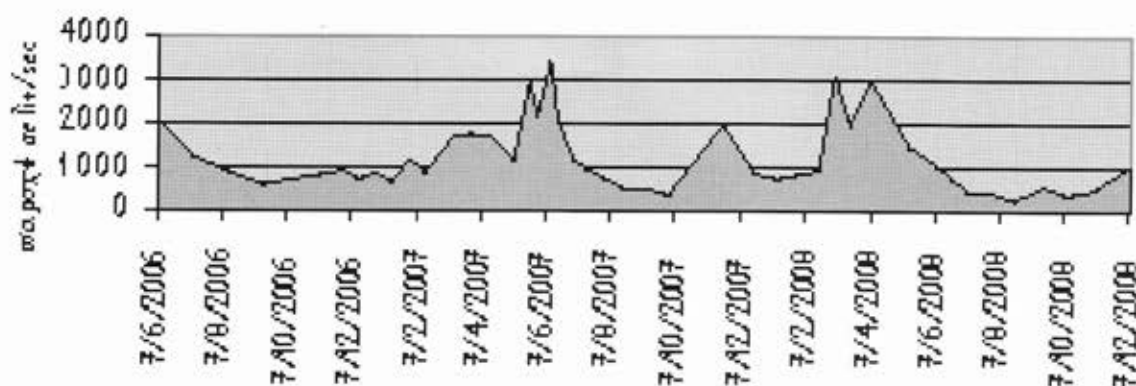
ΖΩΝΗ ΑΛΜΩΠΙΑΣ

- Φλύσχης (Λ Μαιστρίχτιο-Κ Παλαιόκαινο)
- Κρακαλοπαγή και αββατολίθοι (Άνω-Μέσο Κρητιδικό)
- Οφειόλιθοι
- Ερωση ζώνης Αλμωπίας
- Ερωση
- Ρήγμα
- Κλίση και παράταξη στρωμάτων

Παροχή πηγών Αράπιτσας

Παροχή πηγών 2006-2008

Παροχή των πηγών της Αράπιτσας τους θερινούς μήνες (Αύγουστο) την περίοδο 1938 – 2008 (Για το χρονικό διάστημα 1974 – 1992 δεν έχουμε μετρήσεις).

παροχή της ανάλογη με τα ατμοσφαιρικά κατακρημνίσματα της εποχής. Λόγω της πορείας του νερού μέσα από ασβεστολιθικά πετρώματα έχει μια σχετική σκληρότητα (άλατα Ca), η οποία δημιουργεί πρόβλημα στη μαγειρική (βράσιμο οσπρίων). Μερικοί αποδίδουν στη σκληρότητα αυτή και την εκδήλωση πολλών περιστατικών χολολιθίας ή νεφρολιθίας στους κατοίκους της Νάουσας. Όμως παρ' όλα αυτά το νερό της Αράπιτσας στις πηγές είναι διαυγές, πεντακάθαρο, με ελαφρά αλκαλικό PH και ευχάριστη δροσερή γεύση.

Παροχή πηγών

Όπως φαίνεται στα παραπάνω διαγράμματα, τα οποία προκύπτουν από μετρήσεις του Τ.Ο.Ε.Β. Νάουσας, η παροχή των πηγών της Αράπιτσας τα τελευταία χρόνια παρουσιάζει μια δραματική μείωση, κυρίως τους θερινούς μήνες, εξ αιτίας της ξηρασίας:

Η κυρίως ροή

Κατεβαίνοντας από το δημοτικό άλσος του Αγίου Νικολάου η Αράπιτσα στην αρχή διαρρέει μια μεγάλη έκταση με καλλιέργειες (Λαζαράσκα)

Ο καταρράκτης των Στουμπάνων και στη συνέχεια ολόκληρη την πόλη, την οποία χωρίζει στη μέση σχηματίζοντας ένα μοναδικό φαράγγι στα πετρώματα τραβερτίνη.

Στη θέση Στουμπάνοι σχηματίζεται καταρράκτης, όπου το 1822 θυσιάστηκαν οι Ναουσαίες

για να μην υποταχθούν στον Τούρκο κατακτητή. Στο σημείο αυτό υπάρχει η ομώνυμη γέφυρα και μνημείο. Στις όχθες βρίσκονται πολλά σπήλαια.

Κατά μήκος της όχθης του ποταμού εγκαταστάθηκαν στις αρχές του 20^{ου} αιώνα πολλά εργοστάσια κλωστοϋφαντουργίας, τα οποία χρησιμοποιούσαν την ενέργεια του ποταμού με δικούς τους υδροηλεκτρικούς σταθμούς. Τα εργοστάσια αυτά βοήθησαν την οικονομική άνθηση της περιοχής. Επίσης λειτούργησαν πολλοί μύλοι που άλεθαν σιτάρι, καλαμπόκι και σουσάμι. Ακόμη τα ορμητικά και καθαρά νερά του ποταμού χρησιμοποιούνταν για το πλύσιμο των ρούχων σε μπατάνια και ντριστερές (νεροτριβές), που ήταν εγκαταστημένες κοντά στη γέφυρα «Μπατάνια».

Το ποτάμι χρησίμευε και σαν δέκτης όχι μόνο των όμβριων υδάτων, αλλά και των αποχετεύσεων των σπιτιών και κάθε είδους στερεών και υγρών αποβλήτων. Υπήρχε μάλιστα και η παροιμία «τα άχρηστα είναι για την Αράπιτσα». Σήμερα λειτουργεί το νέο αποχετευτικό δίκτυο, όπου συγκεντρώνονται τα νερά των αποχετεύσεων και ο Δήμος καταβάλει ιδιαίτερες προσπάθειες για τον καθαρισμό του ποταμού. Μάλιστα τελευταία ολοκληρώθηκε το πρόγραμμα «ανάπλαση της Αράπιτσας» με την κατασκευή έργων εξωραϊσμού κατά μήκος της όχθης του ποταμού.

Μέσα στην πόλη υπάρχουν τέσσερις γέφυρες (Στουμπάνοι, Μπατάνια, Παπαγιάννη, Νοσοκομείου) που ενώνουν τις δύο όχθες και βοηθούν στη συγκοινωνία. Εγκαταλείποντας τη Νάουσα το ποτάμι σχηματίζει ακόμη έναν μοναδικό καταρράκτη στη θέση «Καστανιώτη», αμέσως μετά το δημοτικό πάρκο Κιόσκι, όπου με τα νερά της Αράπιτσας συντηρείται μια όμορφη λιμνούλα.

Κατά μήκος του ποταμού έγιναν μελέτες

Η γέφυρα στους Στουμπάνους

Οι ντριστελές

για την εγκατάσταση υδροηλεκτρικών σταθμών, ορισμένοι από τους οποίους ήδη λειτουργούν.

Στον κάμπο...

Κατεβαίνοντας στην πεδιάδα της Νάουσας, η Αράπιτσα με τα νερά της ποτίζει τον εύφορο κάμπο της περιοχής, όπου καλλιεργούνται μηλιές, ροδακινιές κ.λ.π.. Από τα νερά της Αράπιτσας ποτίζονται 15.140 στρέμματα.

Η Αράπιτσα σχηματίζοντας ακόμη έναν μεγάλο καταρράκτη στη θέση Μπαχούτσι εγκαταλείπει τον τραβερτίνη και ακολουθεί ήρεμη ροή. Στη συνέχεια περνάει από ένα ακόμη σημαντικό αρχαιολογικό χώρο, τη Σχολή του Αριστοτέλη, όπου ο μεγάλος Μακεδόνας φιλόσοφος δίδασκε τον Μέγα Αλέξανδρο. Η Σχολή ήταν λαξευμένη σε βράχους τραβερτίνη, όπου σχηματίζονται πολλά σπήλαια. Στην περιοχή αυτή στη θέση Νυμφαίον υπάρχουν πολλά Ισβόρια, μικρές πηγές που ρίχνουν τα νερά τους στην Αράπιτσα.

Στις εκβολές...

Η Αράπιτσα εκβάλλει στην «τάφρο 66», ένα

τεχνητό κανάλι, το οποίο κατασκευάστηκε για να συγκρατεί τα νερά των μικρών ποταμών και γενικά να αποστραγγίζει όλα τα νερά της περιοχής μετά την αποξήρανση της λίμνης των Γιαννιτσών. Δυστυχώς το κανάλι αυτό εμφανίζει έντονο πρόβλημα ρύπανσης κυρίως την εποχή του θέρους εξαιτίας των πολλών λυμάτων, που ρίχνουν οι γεωργικές και άλλες βιομηχανίες των Νομών Πέλλας

Η σχολή του Αριστοτέλη στα Ισβόρια

Σπήλαιο στη Σχολή του Αριστοτέλη

και Ημαθίας καθώς και των πολλών φυτοφαρμάκων που χρησιμοποιούν οι αγρότες. Ευτυχώς τα τελευταία χρόνια λειτουργεί ο σταθμός βιολογικού καθαρισμού των αστικών λυμάτων της Νάουσας, ώστε τουλάχιστον οι αποχετεύσεις τα πόλης να μη ρυπαίνουν επιπλέον το ποτάμι μας.

Στην τάφρο 66 καταλήγει ένα πολύ μικρό μέρος των νερών της Αράπιτσας, διότι μια μεγάλη ποσότητα χρησιμοποιείται για την ύδρευση της Νάουσας, μια ποσότητα για την άρδευση των καλλιεργειών και επίσης ένα πολύ σημαντικό μέρος απορροφάται από τα ασβεστολιθικά πετρώματα. Κυρίως τους καλοκαιρινούς μήνες, όταν ελαττώνεται δραματικά η παροχή των πηγών και αυξάνονται οι ανάγκες της άρδευσης δεν περισσεύει καθόλου νερό για να φθάσει στην τάφρο 66.

Βιβλιογραφία

- 1.Ομάδα Π.Ε. 3ου Γυμνασίου Νάουσας, Πρ. Σχ. έτους 1991 – 92: «**ΒΕΡΜΙΟ το βουνό μας**», 1993.
- 2.Ομάδα Π.Ε. 3ου Γυμνασίου Νάουσας, Πρ. Σχ. έτους 1995 – 96: «**Άλση και Πάρκα της Νάουσας**», 1997.
- 3.Ομάδα Π.Ε. 3ου Γυμνασίου Νάουσας, Πρ. Σχ. έτους 2004-2005 «**Αγιανικόλας και Αράπιτσα**».

4.Ομάδα Π.Ε. 2ου Γυμνασίου Νάουσας, Πρ. Σχ. έτους 1991 – 92: «**Αράπιτσα το ποτάμι μας**», 1992.

5.Περιοδικό ΝΙΑΟΥΣΤΑ

6.Γ. Δημόπουλος, Εισήγηση σε Σεμινάριο του ΚΠΕ Νάουσας. 2000

7.ΙΓΜΕ, *Γεωλογικός χάρτης περιοχής Βέροιας*.

8.ΚΠΕ Νάουσας, *Αράπιτσα το ποτάμι μας*

9.Τ.Ο.Ε.Β. Νάουσας

10.<http://www.naoussa.gr>

Ο καταρράκτης στο Μπαχούτσι

Οι εγκαταστάσεις του Βιολογικού Σταθμού Νάουσας

Η «Νέα Στράντζα»

Γ' ΣΥΝΕΧΕΙΑ

της Ευγενίας Ζάλιου

Από τη δεκαετία του '50 και μετά...

Ο μπάμπας Μήτσος Πενίδης συνεχίζει τη διήγησή του:

«Το διάστημα του εμφυλίου πολέμου που μας είχαν σηκώσει στη Νάουσα το χωριό ρήμαζε, γιατί ήμασταν αρκετά χρόνια φευγάτοι. Μετά τον εμφύλιο πόλεμο, στη Στράντζα επιστρέψαμε οικογενειακώς το 1952. Άφησα το εργοστάσιο στη Νάουσα, ασχολήθηκα με τα χωράφια και ανέλαβα πάρεδρος.

Εκτός απ' τα σπίτια, που σχεδόν όλα μισογκρεμίστηκαν γιατί ήταν από πλιθιά και η γραμμή του νερού ήταν σε πολύ άσχημη κατάσταση. Νερό παίρναμε με κιούγκια από τις «τσιουτσιουρίκες», μικρές πηγές – βρυσούλες του Κοκόλη και του Αρβανίτη. Για να μπορούμε να πίνουμε, βάζαμε μια φλούδα ιτιάς, τη στερεώναμε με λάσπη και έτσι γεμίζαμε τις μπουκλές ή τις στάμνες. Σε ώρα ανάγκης παίρναμε απ' το μοναδικό πηγάδι που υπήρχε στο πατρικό μας κτήμα. Ήταν όμως βαρύ και το μεταχειριζόμασταν περισσότερο για πλύσιμο. Οι πηγές ήταν στη «Μάνα», στο Γιαννακοβίτικο δρόμο, ανάμεσα στον Πρόδρομο και στη Στράντζα.

»Τα κιούγκια στο δίκτυο ήταν παλιά, χωμάτινα και απ' τα δέντρα έπιαναν ρίζες, «αλεπές» τις λέγαμε. Πολλές και μακριές ρίζες, σαν αλεπουρές. Βάζαμε σύρμα και τις τραβούσαμε έξω, γιατί όλο βούλωναν τα κιούγκια και δεν είχαμε νερό. Για πότισμα στα χτήματα παίρναμε νερό απ' τη Νάουσα, το «Σιασιάκι».

»Μόλις ανέλαβα πάρεδρος,

σε λίγους μήνες ήρθε συνεργείο απ' την Νομαρχία για να επισκευάσει τη γραμμή του νερού. Όλα αυτά γίνονταν με τον κασμά και το φτυάρι. Δεν υπήρχαν μηχανήματα ν' ανοίξουν αυλάκια.

»Την πρώτη μέρα πήγαμε πέντε άνδρες, προσωπική εργασία. Τότε ο υπεύθυνος με λέει: «Αύριο αν δεν έρθουν δέκα άνδρες, θα πάρω το συνεργείο και θα πάω στο Αρκοχώρι. Εκεί είναι έτοιμοι, μας περιμένουν"...Ρωτάω το συνεργείο «αν σας φέρω όλο το χωριό, θα γίνει η δουλειά;» «τόσο το καλύτερο!» με απάντησαν.» Τότε σκέφτηκα: «Άμα τους χάσουμε, δε θα γίνει η δουλειά. «Αμέσως φώναξα τον Σταύρο Φουντούλη και άλλα τρία παλικάρια και τους εξηγώ: «Αύριο το πρωί πρέπει να κυκλώσουμε το χωριό, να μην φύγει κανένας άνδρας. Οι δρόμοι είναι τέσσερις: εγώ θα πιάσω τον κάτω δρόμο, εσύ τον επάνω, εσύ προς τη Ράμιστα κι εσύ προς την πλαγιά που πάμε για τη Νάουσα. Με τα τουφέκια εσείς κι εγώ με το αυτόματο (είχα από τα ΤΕΑ). Αλλιώς δε γίνεται, γιατί θα σηκωθεί και θα φύγει το συ-

1954. Οι νεαροί φίλοι Νίκος Χατζηπέτρος και Απόστολος Δρόσος κουβαλούν χαλίκι με τα κάρα για να στρώσουν τον κεντρικό δρόμο της Στράντζας και να γλυτώσουν επιτελους από τη λάσπη.

νεργείο».

»Έτσι, κυκλώσαμε το χωριό και δεν αφήσαμε κανέναν άνδρα να φύγει. Θυμάμαι το Γρίβα να λέει φοβισμένος: «Βρε Μήτσο, να μην χάσω τη δουλειά μου στο εργοστάσιο...» Κι εγώ τον απάντησα: «Με μια μέρα δε χάνεις τη δουλειά σου. Αλλά με μια μέρα, θα κάνουμε έργο για μια ζωή, να πίνουμε καθαρό νερό.» Έτσι με την παλικάριά μας, σώσαμε το χωριό, αφού το κυκλώσαμε οι ίδιοι για να πάρουμε προσωπική εργασία, γιατί τα χρόνια εκείνα δεν υπήρχαν μηχανήματα κι όλα γίνονταν με τα κασμάδια. Την ημέρα εκείνη όλο το χωριό ήταν στο πόδι: άλλοι κουβαλούσαν σωλήνες, άλλοι έσκαβαν τα χαντάκια, τα μικρά παιδιά έφερναν νερό για να πίνουμε και οι γυναίκες έκαναν τα πιο νόστιμα φαγιά... Το καινούργιο δίκτυο έγινε με καλές γαλβανιζέ σωλήνες και μέχρι σήμερα πίνουμε καθαρό και ελαφρύ νερό.

Πώς χτίστηκε η εκκλησία...

«Όταν εγκατασταθήκαμε στο χωριό, δεν είχαμε εκκλησία. Για πολλά χρόνια έβλεπα ένα μικρό εικονοστάσι σ' ένα δέντρο κουτσουπιάς, δίπλα στην τελευταία βρύση, του Γιώργη Βογιατζόγλου. Το καντηλάκι έκαιγε μέρα – νύχτα. Αργότερα χτίστηκε ένα μικρό εκκλησάκι του Αγίου Κων/νου και Ελένης, που το φρόντιζε μέχρι τα βαθιά της γεράματα η Πόλια Χαλδεοπούλου. Τη βοηθούσε και η Κυριακούλα Ανδρέμογλου.

»Εκκλησιαστικά υπαγόμασταν στην Έδεσσα. Τον παπά τον φέρναμε με τα ζώα. Θυμάμαι όταν πέθανε ο θεός μου, ήταν χειμώνας και μεγάλη κακοκαιρία. Ήρθα στη Νάουσα για να βρω παπά. Πήγα σε 2-3 αλλά δεν έρχονταν. Δεν υπήρχε κανένας νόμος να τους

υποχρεώσει. Λέω, ας πάω στην Παναγία, ήταν ένας καλός παπάς, ο παπά – Στέλιος. Τον λέω έτσι κι έτσι παπά μου, αν δεν έρθεις και εσύ, θα τον θάψουμε μόνοι μας. Αμέσως ο παπά – Στέλιος παίρνει το καλυμμαύχι κάτω από τη μασχάλη και με τα πόδια, μούσκεμα από τα χιόνια και τον αέρα, φθάσαμε στο χωριό. Ας είναι καλά...

«Το Μάρτη του 1962, ήμουν πρόεδρος τότε, πήγα στην Έδεσσα να βγάλω άδεια γάμου για το Χρήστο Βογιατζόγλου. Με την ευκαιρία αυτή, έκανα παράπονα στο Δεσπότη, γιατί δεν έρχονταν στη Στράντζα παπάδες να λειτουργήσουν. Τότε μου λέει: «σκέφτομαι να κάνω εκκλησία στο χωριό σας, τις Μυροφόρες. Γιατί Κων/νου και Ελένης έχει ο Κοπανός, τα Λευκάδια, το Γιαννακοχώρι. Θα έρχομαι να σας λειτουργώ εγώ». «Συμφωνώ Δέσποτα, αλλά σε καλώ να έρθεις στο χωριό να λειτουργήσεις και να το πεις στους συγχωριανούς μου. Θα σε κάνουμε και τραπέζι, θα σφάζουμε κατσίκι,» του απάντησα.

»Πράγματι, κράτησε το λόγο του. Την ημέρα των Μυροφόρων ήρθε για πρώτη φορά στο χωριό, μαζί με δυο παπάδες. Το αυτοκίνητο σταμάτησε στο νεκροταφείο κι από 'κει έφθασαν στο χωριό με τα πόδια, γιατί ο δρόμος είχε λάσπες και δε μπορούσαν να προχωρήσουν. Μας λειτούργησε, έβγαλε λόγο και όλοι συμφωνήσαμε να χτιστεί η

Το χτίσιμο της εκκλησίας. Αριστερά ο Πολύβιος Δρόσος και δεξιά ο Γιάννης Παυλίδης με το θείο και τα ανήμια του.

εκκλησία «Μυροφόρες». Την ίδια μέρα μπήκε ο θεμέλιος λίθος, ένα μπουκάλι μ' ένα χαρτί, που κάτι έγραψε μέσα ο Δεσπότης.

»Στη συνέχεια του κάναμε τραπέζι στο σπίτι του Δημήτρη Βογιατζόγλου, γιατί εκείνα τα χρόνια καντηλανάφτισσα ήταν η γυναίκα του η Φανούλα, που κρατούσε και το ταμείο της μικρής μας εκκλησίας. Αφού φάγαμε, λέει ο Δεσπότης:

γιατζόγλου. Από τότε ήμουν παρών και ενδιαφερόμουν για το κάθε τι που είχε σχέση με το χωριό μας.»

Το σχολείο και οι δάσκαλοι...

Ο Πολύβιος Δρόσος θυμήθηκε με ιδιαίτερη συγκίνηση τη δασκάλα του Ελένη Μηλοτίδου, όταν ήταν μαθητής της τρίτης Δημοτικού.

«Τότε έμαθα γράμματα. Ύστερα ήρθε ο Κώστας Θανασούλης. Αξιόλογος δάσκαλος. Μπορεί να μην έβγαλε επιστήμονες, γιατί ήταν άσχημες οι συγκυρίες, πολλή φτώχεια. Έβγαλε όμως παιδιά με αξιοπρέπεια στην κοινωνία.

«Οι συνθήκες στο χωριό ήταν τρισάθλιες. Έβρεχε, χιόνιζε, παγωνιές, κάθε μέρα ο δάσκαλος μας πηγαινοέρχονταν. Φό-

1962 στα εγκαίνια της εκκλησίας των Μυροφόρων

«Σε βλέπω δραστήριο. Να σε κάνω παπά, να έχει και η Στράντζα έναν παπά.» Ναι, αλλά τότε οι παπάδες ζούσαν από τα έσοδα της εκκλησίας. Το χωριό είχε 38 οικογένειες, τι έσοδα να έχει; Άσε που η κυρά μου δεν ήθελε... Ύστερα από την επίσκεψη του Δεσπότη, τα πράγματα καλυτέρευσαν. Άρχισε να χτίζεται η εκκλησία και με εντολή του ερχόταν κάθε εβδομάδα, με τη σειρά, ένας παπάς από τη Μαρίνα, τα Λευκάδια και το Γιαννακοχώρι.

»Στη Στράντζα ήμουν πάρεδρος μέχρι το 1963, όταν οικογενειακώς εγκατασταθήκαμε οριστικά στη Νάουσα. Για τις ανάγκες και τα προβλήματα του χωριού, έτρεχα από νέο παλικάρι. Πολλά έμαθα δίπλα στον πάρεδρο Γιώργο Βο-

βος και κάτι παραπάνω στο δρόμο. Συν τοις άλλοις, το σχολείο ήταν πρωί – απόγευμα. Το βράδυ που έφευγε για τη Νάουσα, στην «ντριτσέλα»

25η Μαρτίου του 1959. Οι μικροί μαθητές με το δάσκαλό τους Κώστα Θανασούλη.

1960. Στο σχολείο την ώρα της χειροτεχνίας

έβγαιναν λύκοι. Μια μέρα, κατατρομαγμένος μας λέει: «Χτες με πήρε από κοντά μέχρι τα σφαγεία, ένας λύκος. Αφού δεν πέθανα από καρδιά, είμαι τυχερός!» Από τότε πήραμε φόβο και εμείς, κι όταν ερχόμασταν στη Νάουσα πηγαίναμε δύο – τρεις μαζί!

«Το σχολείο μας παρόλο που ήταν μονοθέσιο, ήταν άρτιο. Γιορτές, παρελάσεις, γυμναστικές επιδείξεις, πρωταθλητής ο Πολύβιος στο ύψος. Κάναμε και στίβο, μπορώ να σου πω ότι ήμασταν

με το χρόνο οι μαθητές λιγότευαν, γιατί όλες οι οικογένειες, όπως και οι δικές μας, σιγά – σιγά εγκατέλειψαν το χωριό και ήρθαμε στη Νάουσα. Το σχολείο, σου λέω, δεν έβγαλε επιστήμονες, αλλά έβγαλε μια γενιά δημιουργική, τίμια, όλοι οικογενειάρχες.

«Μπορεί να ήμασταν φτωχοί στο χωριό, αλλά είχαμε αξιοπρέπεια στην οικογένεια. Ο πιο σεβασμιος γέροντας ήταν ο παππούς Γιάνκος Ζέκος. Ό,τι οικογενειακές ή κτηματικές διαφορές παρουσιάζονταν, τις έλυνε με τον πιο αμερόληπτο τρόπο. Η απόφασή του ήταν νόμος και τη σέβονταν όλοι. Τα ψώνια τα έκαναν οι άντρες, τη «σακούλα» όμως την κρατούσαν οι γυναίκες.

«Τα δικά μας σκιρτήματα σαν νεαροί, ήταν στη Νάουσα. Η γενιά μας, αγόρια και κορίτσια, άρχισαν να πηγαίνουν στο εργοστάσιο μετά το '54. Σχηματίσαμε άλλη οπτική. Οι περισσότεροι γάμοι των κοριτσιών γίνονταν εκτός χωριού, κυρίως στη

Αναμνηστική φωτογραφία των μαθητών με το δάσκαλό τους Κώστα Θανασούλη μπροστά απ' το κτίριο του σχολείου.

Οι μαθητές και ο δάσκαλος.

Νάουσα κι ελάχιστοι στα γύρω χωριά (Αρκοχώρι, Κοπανό, Μαρίνα, Γιαννακοχώρι). Τα κορίτσια δίσταζαν να πάρουν έναν Πολύβιο π.χ. γιατί με το δίκιο τους ήθελαν να φύγουν απ' το χωριό, μεγάλωσαν μέσα στις λάσπες... Το 1951 ήρθε στη Στράντζα το πρώτο φορτηγό και φορτώσαμε την προίκα της Βασιλικής Φουντή, που παντρεύτηκε στη Θεσσαλονίκη.

Ψυχαγωγία

Η γενιά μας ήταν ποδοσφαιρόφιλη. Κάθε Κυριακή ερχόμασταν στη Νάουσα για τη μπάλα. Ντυμένοι άψογα, είχαμε μπότες λαστιχένιες για τον ποδαρόδρομο, μέχρι τα σφαγεία. Εκεί τις βγάζαμε, φορούσαμε τα καλά παπούτσια που τα κουβαλούσαμε στον τουρβά (τότε δεν είχε σακούλες) και τις αφήναμε ως επί το πλείστον στο σπίτι του Φράγγη. Αλλά εμείς οι νέοι επειδή γυρνούσαμε αργά, για να μην τους ενοχλούμε, τις αφήναμε στα σφαγεία κρεμασμένες σε κανά καλαμίδι, για να μην βρεχτούν.

«Τις αποκριές, ανελλιπώς ανεβαίναμε κάθε βράδυ. Την ώρα που θα φεύγαμε, ανταμώναμε όλοι μαζί 20-30 άτομα στο ζαχαροπλαστείο του Αργύρη στην πλατεία, που ήταν το στέκι μας.

«Από μικρά ακόμα, βοηθούσαμε τον πατέρα μας στα ζώα. Τα βοσκούσαμε, τα ταΐζαμε, τα καθαρίζαμε. Όλα τα σπίτια είχαν και μια τρύπα την «ανεμίδα», για να μπαينوβγαίνει η γάτα. Τα παι-

χνίδια μας ήταν με απλά μέσα: στεφάνια, σένγκια, παχαπάνο κλπ. Όταν παίζαμε στη γειτονιά και καθώς ήμουν ο μεγαλύτερος από τα πέντε αδέρφια της οικογένειας, η μάνα μας πάντα εμένα φώναζε για τις δουλειές. Κι εγώ, καθ' ότι ... διπλωμάτης από τότε, απευθυνόμενος στον αδελφό μου, έλεγα: «Λευτέρη, η μάνα σε φωνάζει!...»

«Κάθε Κυριακή, αφού τελείωναν οι δουλειές απ' τα ζώα, φορούσαμε τα καλά μας ρούχα και μαζί με τους μεγάλους, διασκεδάζαμε με τον

φονογράφο. Την Πασκαλιά, μια και ήταν καλή ανοιξιάτικη μέρα, οι μεγάλοι μαζευτόταν στον πλάτανο κι εμείς τα παιδιά δίπλα, στ' αλώνι του Τζούρου με τα πανύψηλα δρένια δέντρα. Μεγάλοι γιατροί λένε ότι, όταν υπάρχει φύλλωμα από δρένια και καραγάτσι, όταν δηλ. ευδοκιμούν αυτά τα δέντρα, επιβιώνει άριστα κι ο ανθρώπινος οργανισμός.

«Αξέχαστη θα μου μείνει η Ανάσταση του 1957. Επειδή δεν είχαμε παπά στο χωριό, το Μ. Σάββατο ήρθε να μας κοινωνήσει ο παπά – Σωτήρης Βίλτσιος, που ιερούργουσε στο Γιαννακοχώρι. Ο πάρεδρος αφού συμφώνησε μαζί του να έρθει και για το Χριστός Ανέστη, ρώτησε ποια παλικάρια θα πήγαιναν να φέρουν τα μεσάνυχτα τον παπά. Αμέσως προθυμοποιηθήκαμε εγώ, ο Γρηγόρης Βογιατζόγλου, Κώστας Ζαντικόπουλος και Αιμίλιος Τζούρος. Μεσάνυχτα ξεκινήσαμε με έξι άλογα, τα δύο ήταν για τον παπά και τον ψάλτη. Στην επιστροφή, αφού τους πήραμε, μπροστά προχωρούσαμε δύο άτομα ποδαρόδρομο κρατώντας τις ουρές απ' τα ζώα, για να μην χαθούμε μέσα στο σκοτάδι, ενώ οι άλλοι ακολουθούσαν. Εμείς ανοίγαμε δρόμο, γιατί το μονοπάτι ήταν στενό, γεμάτο τσαλιά, πέτρες, λάσπες, ρέματα. Έτσι φτάσαμε στο χωριό και κάναμε Ανάσταση!

«Στο χωριό μας ήμασταν ένα νταμάρι και πολύ δεμένοι μεταξύ μας. Γι' αυτό και τώρα ακόμα, όποιο παλικάρι παντρευτεί κοπέλα απ' τη Στρά-

1965 στο πανηγύρι των Μυροφόρων. Ελλη Καρατζά, Αντώνης Τσούλας, Σταύρος Καρατζάς με το γιό του Πέτρο, Δέσποινα Πενίδου με το μικρό Κώστα Καρατζά, Μήτσος Πενίδης, Δημήτρης Βογιατζόγλου, Θανάσης Ζέκος, Νάσος Ζαράγκας (ο βοσκός της Στράντζας).

ντζα, θεωρείται δικός μας. Όπως και τον αδελφό σου Γιώργο, παρόλο που ήταν προσωπικός μου φίλος απ' τα παιδικά μας χρόνια, όταν πήρε τη Βασούλα, τον θεωρήσαμε δικό μας άνθρωπο.»

Η εγκατάλειψη του χωριού

«Από τα μέσα της δεκαετίας του '60 το χωριό άδειασε..., ολοκληρώνει τη διήγησή του ο μπάρμπα Μήτσος Πενίδης. «μία – μία οικογένεια, έρχονταν για μόνιμη εγκατάσταση στη Νάουσα. Τα παιδιά μας μεγάλωσαν και έπρεπε να πάνε στο Γυμνάσιο. Το σχολείο μας ήταν μονοθέσιο, δεν μπορούσαν να μάθουν καλά γράμματα. Έτσι κι εγώ πήρα την οικογένειά μου και εγκατασταθήκαμε στη Νάουσα. Στο χωριό άφησα μια επιτροπή: τον Τάκη Ζαντικόπουλο, Θανάση Μπουγά και Θανάση Μυλωνά και τους είπα: «όπως κρατήσαμε τόσα χρόνια το χωριό, τώρα θα αναλάβετε εσείς».

«Οι τελευταίες οικογένειες που έφυγαν το 1967, ήταν του Σταύρη Φουντούλη, της Ελένης Φουντή, του Απόστολου Φουντή, της Ευταλίας Σιρίδη και της Ζέκου Ελένης. Το 1968 η οικογένεια του Γιώργη Λαπατά ήταν η τελευταία που αποχαιρέτησε το όμορφο χωριό μας. Τα σπίτια εγκαταλείφθηκαν και τα περισσότερα απ' αυτά

ήταν μισογκρεμισμένα. Σε καθημερινή βάση πηγαينوερχόμασταν στα χωράφια μας και ανταμώναμε όλοι οι Στράντζαλήδες στο πανηγύρι, στις «Μυροφόρες».

«Αφού φύγαμε όλες οι οικογένειες και ήρθαμε να μείνουμε στη Νάουσα στην περιοχή του Άη – Γιώργη, για να είμαστε όσο γίνεται πιο κοντά στο χωριό, τότε ήρθε στη Στράντζα το ρεύμα, τηλέφωνο, έγιναν οι δρόμοι. Όμως όλοι είχαμε φύγει. Αυτό ήταν. Υποφέραμε στη Στράντζα, αλλά δόξα το Θεό, όλοι κάναμε σπίτι στη Νάουσα και είμα-

στε καλά!

Για μια δεκαπενταετία περίπου, ο οικισμός της Ν. Στράντζας εγκαταλείφθηκε από τους κατοίκους της, οι οποίοι, όπως ήδη αναφέρθηκε, εγκαταστάθηκαν στη Νάουσα. Βέβαια καθημερινά πήγαιναν στα κτήματά τους, αλλά τα σπίτια σιγά – σιγά κατέρρεαν. Το 1978 με πρωτοβουλία του Χρήστου Πενίδη, σχηματίστηκε μια προσωρινή επιτροπή, προκειμένου να αντιμετωπισθούν τα προβλήματα του οικισμού. Όμως παρ' όλες τις προσπάθειες που έγιναν, ιδιαίτερη ανταπόκριση δεν υπήρξε. Το 1984 ο Γιώργος Φουντούλης του Σταύρου, παλικάρι τότε 24 ετών ξεκίνησε με ιδιαίτερη επιμονή μια καινούργια προσπάθεια για να ανασυγκροτηθεί ο οικισμός, Πηγαίνοντας «πόρτα – πόρτα» κατόρθωσε να συγκεντρώσει τους συγχωριανούς του και να αποφασισθεί η δημιουργία ενός Συλλόγου. Παρά τις μεγάλες αντιξοότητες που παρουσιάστηκαν, ιδρύθηκε το 1986 ο «Σύλλογος Προσφύγων Ν. Στράντζας» με 200 περίπου μέλη και πρόεδρο τον ίδιο, και έτσι ξεκινά μια καινούργια περίοδος για τον όμορφο αυτό οικισμό, στην οποία θα αναφερθούμε σε κάποιο μελλοντικό μας σημείωμα.

Σε στίχο ελεύθερο ή έμμετρο

Το ποίημα που ακολουθεί τιμήθηκε με το Β' Βραβείο Ποίησης στον Πανελλήνιο Μαθητικό Λογοτεχνικό διαγωνισμό Ποίησης και Διηγήματος, που διοργανώθηκε από τον Μορφωτικό Πολιτιστικό Όμιλο Πετρούπολης Αθηνών. Στο διαγωνισμό έλαβαν μέρος 400 μαθητές Γυμνασίων και Λυκείων απ' όλη την Ελλάδα. Ο νεαρός μαθητής της Β' τάξης του 1^{ου} Γενικού Λυκείου Νάουσας Λάζαρος Μητσκόπουλος δέχτηκε ήδη τα συγχαρητήρια του Διευθυντή και των καθηγητών του σχολείου του, ας δεχτεί τώρα και τα δικά μας!

του Λάζαρου Μητσκόπουλου
Αν υπήρξαμε ποτέ...

Κοπέλα ωχή
μ' απόκοσμη στα μάτια λάμψη
το είναι μου στο είναι της
αν πραγματικά υπήρξαμε κάποτε κι οι δυο.
Και τώρα με την παράνοια στο βλέμμα
σκορπάζει ψυχρά χαμόγελα που χάνονται στη
σιωπή
και ψελλίζει πεθαμένα ρεφραίν
από τραγούδια ενός μακρινού ξεχασμένου
καλοκαιριού
μόνο για μας, τα παιδιά του χειμώνα,
τους πρωτεργάτες αυτού του αλλιώτικου τέλους,
τους ταξιδιώτες που πίστεψαν σε μια υδάτινη
σελήνη.
Μαζί, σαν αδέρφια διαβαίνουμε το κατώφλι της
νύχτας

νιώθουμε τους ήχους, ένα στερνό πικρό χάδι
στις ψυχές μας
τις χορδές που ένωσαν τις φωνές μας.
Τι απέμεινε;
Υπήρξαμε όλοι μας ποτέ πραγματικά;
Κατάφερε ποτέ η σκιά πίσω μου ν' ανταμώσει
το φως;
Τώρα κατάλαβα πως σε κάθε κραυγή που
αναδυόταν αργά προς την επιφάνεια
ανακάλυπτα κι ένα καινούριο αιώνιο μονοπάτι
στα δάση της λήθης
ώσπου την αντίκρισα κατάματα μέσα από τα
αχανή πέπλα της.
Όλη μου τη ζωή ένα δάκρυνο μαργαριτάρι
γύρευα
μα μόνο δάκρυα πλαστικά βρέχει σ' αυτόν τον
κόσμο.

*Έμμετρο,
μιας πιο παλιάς σχολής, το στιχούργημα του
Δημοσθένη Μήτσαλα, θα γίνονταν εύκολα
τραγούδι ...τω καιρώ εκείνω!*

του Δημοσθένη Μήτσαλα

Έρωτος

Μιας αποκριάς το βράδυ
Έρχεται η καλή μου μοίρα
Και μου λέει αγνά σα χάδι
Της αγάπης σου η πλημμύρα
Θα σε πνίξει αυτό το βράδυ

Και με τράβηξε απ' το χέρι
Μέσα στη χαρά, στο σάλο
Να με πάει πού, ποιος ξέρει
Και σε δίλλημα μεγάλο
Την καρδιά μου είχε φέρει

Μα ήσουν συ που αγαπούσα
Πριν ακόμη σε γνωρίσω
Και που τόσο το ποθούσα
Τη μορφή σου ν' αντικρύσω
Γιατί τόσο σ' αγαπούσα

Των ματιών μου εσύ το φως
Της ψυχής μου κάθε ελπίδα
Της καρδιάς κρυφός παλμός
Της ζωής χρυσή ασπίδα
Ο μισός μου εαυτός

Πόση εύνοια η μοίρα
Μου 'δειξε πρώτη φορά
Ανθοστόλιστη, όλο μύρα,
Μου 'φερε τρελή χαρά,
Έπαψε πια να 'ναι στείρα

---

*Και κάτι, επίσης έμμετρο, από τη φετινή
ναουσαϊκή αποκριά, όπως τη γιορτάζει η παρέα
της οδού Ανταρτών*

Παρέας οδού Ανταρτών Το τσίπουρο

Φέτος εδώ το τσίπουρο, τζιάμπα δεν θα το πιείτε
Πρέπει να το πληρώσετε για να ευχαριστηθείτε.

Πωλείται τσίπουρο Ανταρτών, παραγωγή δική
μας
Τα έσοδα θα δώσουμε στη Φιλαρμονική μας.

Το τσίπουρο εμφιάλωσαν σε αντάρτικα λημέρια
Κι απ' τη δουλειά τους πιάστηκαν, χέρια και
κωλομέρια.

Το τσίπουρό μας αγιασμός, για αφέντες και για
δούλους
Έχει και κάμποσα υγρά απ' το ...«πουλί» της
Γούλους.

Το τσίπουρο των Ανταρτών μην παίρνετε στο
ντούκου
Κρατάει ψηλά το ... ηθικό και θα σας κάνει
κούκου.

Το τσίπουρό μας πιο καλό κι απ' το Βιάγκρα
ακόμα
Ψηλά πετάει το πουλί, δεν σέρνεται στο χώμα.

Δεν θέλει σερνικοβότανα με το κιλό να πάρτι
Με τσίπουρο των Ανταρτών, θα φκιάστι τουν
Αντάρτη.

Το τσίπουρό μας όταν πεις εσύ δεν θα
κολώνεις
Και στην κυρία σου μπροστά, άλλο δεν θα
μουλώνεις.

Αν δώσεις ένα τάλιρο, παίρνεις πενηνταράκι
Και δυο γουλιές μόλις θα πεις, θα έρθεις στο
μεράκι.

Κι αν δώσεις περισσότερα, η ιδέα είναι δική
μας,
Πιότερο θα ενισχύσουμε την φιλαρμονική μας.

Γιατί έτσι καλύτερα, αυτή θα παιανίζει
Και στις γιορτές τις εθνικές, χαρά θα μας
σκορπίζει.

Σαξόφωνα και τύμπανα έχουνε και κορνέτες
Και από του χρόνου ευχόμαστε να χουν και
μαζορέτες.

Με μίνι φούστες και καλτσόν και κατάσπρα
βρακάκια
Χαρά πολύ να δώσουνε στα δόλια μας ματάκια.

Παραδοσιακοί χοροί, ήθη και έθιμα της Νάουσας

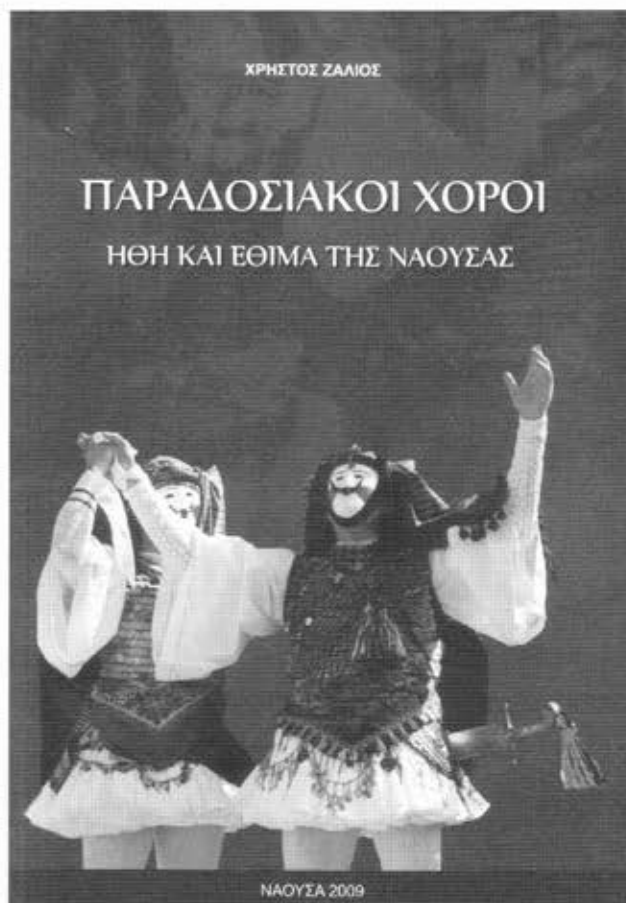
Του Γιώργου Μάλιου
Φιλολόγου

Στις 15/2/09 παρουσιάστηκε στην αίθουσα της Εστίας Μουσών το βιβλίο του Χρήστου Ζάλιου «Παραδοσιακοί χοροί, ήθη και έθιμα της Νάουσας». Την παρουσίαση έκαναν ο φιλόλογος κ. Γιώργος Μάλιος, η μουσικολόγος κα Κερασία Σιάρρα και ο επίκουρος καθηγητής ΤΕΦΑΑ Α.Π.Θ. κ Ιωάννης Πραντσιδής,

Λίγα λόγια για τον συγγραφέα

Ο Χρήστος Ζάλιος γεννήθηκε πριν 46 χρόνια στην Νάουσα. Σπούδασε στο ΤΕΦΑΑ του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου και αποφοίτησε με άριστα το 1984. Από το 1989 εργάζεται στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση ως καθηγητής Φυσικής Αγωγής. Σήμερα είναι καθηγητής του 2ου Γυμνασίου της πόλης μας.

Από μικρή ηλικία ασχολείται με την μουσική, σε δύσκολες φοιτητικές στιγμές και επαγγελματικά. Παίζει μπουζούκι, κορνέτα και άλλα πνευστά. Παράλληλα, διδάσκει και παραδοσιακούς χορούς. Περισσότερο, όμως, κλίνει προς την έρευνα της παραδοσιακής μουσικής και των χορών της Μακεδονίας. Στο πλαίσιο της ερευνητικής του εργασίας δημοσιεύει πριν 3 χρόνια το βιβλίο – λεύκωμα Φιλαρμονική Εταιρεία Ναούσης, στους κόλπους της οποίας έλαβε τα πρώτα στοιχεία της μουσικής του παιδείας. Κατά τα τελευταία 5 χρόνια συμμετείχε ως εισηγητής σε δύο διεθνή συνέδρια για την έρευνα του χορού, συνέγραψε ειδικά άρθρα που δημοσιεύτηκαν σε εφημερίδες και επιστημονικά περιοδικά. Το δεύτερο αυτό βιβλίο του, καρπός πολύχρονων ερευνών σε βιβλιοθήκες και αρχεία αλλά και υπομονετικής έρευνας πεδίου, εκδόθηκε στην Νάουσα με την επιμέλεια του Χρ. Πρασκίδη και κυκλοφορεί

από τις αρχές του 2009.

Το βιβλίο

Το βιβλίο χωρίζεται κατά την γνώμη μου – ο συγγραφέας δεν προχωρά σε καμία διαίρεση

– σε δύο μέρη. Το πρώτο αφιερώνεται σε μεθοδολογικά και θεωρητικά ζητήματα που σχετίζονται με τους παραδοσιακούς χορούς, τους τρόπους καταγραφής τους, τους ρυθμούς που ενσωματώνουν, καθώς και τις καθιερωμένες μεθόδους διδασκαλίας τους. Ουσιαστικά δηλαδή πρόκειται για μια εισαγωγή στην επιστημολογία των παραδοσιακών χορών, μια παραχώρηση του συγγραφέα στο πλατύ κοινό, αφού ό,τι θα ακολουθήσει είναι πια εξειδικευμένο και επικεντρωμένο σε ζητήματα του χορού και της μουσικής της Νάουσας.

Προηγείται μια εισαγωγή για τους στόχους του βιβλίου, τα προβλήματα που αντιμετωπίστηκαν κατά την συγγραφή του και τους ανθρώπους που βοήθησαν στην έκδοσή του. Ακολουθεί ένα γενικό κεφάλαιο για την ονομασία και την διάκριση των παραδοσιακών χορών, πριν φθάσουμε στο κεφάλαιο όπου παρουσιάζονται οι μέθοδοι καταγραφής των παραδοσιακών χορών που εφαρμόστηκαν ως τα σήμερα στην έρευνα στον ελληνικό χώρο. Ο Χρήστος Ζάλιος προκρίνει ως προσφορότερη μέθοδο τον συνδυασμό της απεικόνισης των πελμάτων και της μουσικοκινητικής ανάλυσης. Θα δούμε ένα παράδειγμα αυτής της μεθόδου παρακάτω. Αυτό που έχει όμως σημασία στο σημείο αυτό είναι ότι επιλέγει να ενισχύσει την τεκμηρίωση των καταγραφών του με την χρήση και δημοσίευση βιντεοσκοπημένων στιγμιότυπων. Έτσι, αποδεικνύει την σαφέστατη οφειλή του στο έργο του Γιάννη Πραντσίδη, που πρώτος στην Ελλάδα εφάρμοσε την κινηματογράφηση / βιντεοσκόπηση ως επιστημονική μέθοδο καταγραφής και τεκμηρίωσης των παραδοσιακών χορών.

Ακολουθούν δύο ακόμα μεθοδολογικά – εισαγωγικά κεφάλαια για τον ρυθμό στην παραδοσιακή μουσική και τις μεθόδους διδασκαλίας των παραδοσιακών χορών. Μ' αυτά κλείνει το πρώτο θεωρητικό μέρος του βιβλίου.

Το αναγκαστικά σύντομο ιστορικό κεφάλαιο, μια εισαγωγή στην ιστορία της πόλης, ενέχει θέση μετάβασης από τα γενικά του χορού στα ειδικά κεφάλαια που αφορούν στη Νάουσα. Το

ότι το κεφάλαιο αυτό περιλαμβάνεται στο βιβλίο εκφράζει την αντίληψη του Χρήστου ότι οι χοροί και η μουσική είναι κατ' εξοχήν ιστορικές κατηγορίες, γεννιούνται μέσα σε συγκεκριμένα ιστορικά συμφραζόμενα, εκφράζουν κοινωνικές σχέσεις που διαμορφώνονται από την εκάστοτε ιστορική πραγματικότητα.

Το κεφάλαιο αυτό το έγραψε ο υποφαινόμενος· είναι η δική μου συμβολή στο βιβλίο αυτό που περατώθηκε με την βοήθεια αρκετών ακόμη ανθρώπων, τα ονόματα των οποίων αναφέρει ο συγγραφέας στην εισαγωγή του.

Στο δεύτερο μέρος του βιβλίου του ο Χρήστος Ζάλιος πραγματεύεται το φαινόμενο της μουσικής και του χορού μέσα στο κοινωνικο-εθιμικό τους πλαίσιο. Γι' αυτό και αφιερώνει ένα κεφάλαιο στην παραδοσιακή φορεσιά της Νάουσας, γυναικεία και ανδρική, που αποτελεί έκφραση των ιδιαίτερων πολιτισμικών συνθηκών που διαμορφώθηκαν στην πόλη κατά τα τέλη του 19ου και στις αρχές του 20ου αι., την εποχή που έζησαν ή γεννήθηκαν οι περισσότεροι εκτελεστές των χορών και των σκοπών που παρουσιάζονται εδώ.

Οι χοροί, οι σκοποί και τα τραγούδια που παρουσιάζονται στο βιβλίο εκτελούνταν σε μια ποικιλία κοινωνικών εκδηλώσεων. Ως πιο χαρακτηριστικές και αντιπροσωπευτικές προκρίνονται από τον συγγραφέα ο γάμος και το δρώμενο Μπούλες. Στην επιλογή αυτή οδηγεί εν μέρει το υλικό, αφού οι περισσότεροι σκοποί καταγράφηκαν ως μελωδίες και χοροί του γάμου, ενώ ένα σώμα παραδοσιακών χορών εξακολουθεί αυτούσιο σήμερα να εκτελείται στο πλαίσιο του δρώμενου. Είναι επομένως αναμενόμενο το γεγονός ότι ο συγγραφέας αφιερώνει μεγάλο μέρος του βιβλίου του για την περιγραφή του ναουσαϊκού γάμου και του δρώμενου.

Με τον παραδοσιακό γάμο ο Χρήστος ασχολήθηκε και παλιότερα στο πλαίσιο εκπαιδευτικού προγράμματος, ενώ για τις Μπούλες έχει αφιερώσει μια σειρά άρθρων στον τοπικό τύπο, αξιοποιώντας τις τελευταίες εξελίξεις της έρευνας πάνω στο θέμα, χωρίς

βέβαια να το εξαντλεί.

Ακολουθεί το σημαντικό κεφάλαιο για την μουσική παράδοση της Νάουσας, ένα ζήτημα με το οποίο ο Χρήστος ασχολείται από πολλά χρόνια τώρα. Η πραγμάτευση του θέματος στο κεφάλαιο αυτό διαρθρώνεται σε τρία μέρη ανάλογα με τα όργανα που παίζονταν, τον τρόπο οργάνωσης των κομπανιών και τους λαϊκούς οργανοπαίκτες που συμμετείχαν σ' αυτές. Για τον Χρήστο Ζάλιο οι χοροί δεν είναι ανεξάρτητοι από την μουσική ούτε από τους λαϊκούς εκτελεστές. Αυτή είναι μια οπτική καθαρά ενταγμένη στο ολιστικό πνεύμα της γνήσιας παράδοσης, όπου όλα τα μέρη συμμετέχουν ισότιμα για να εκφραστεί το όλον.

Το βιβλίο συνεχίζει και κλείνει με τρία κεφάλαια που αφορούν στους χορούς που εκτελούνται στο έθιμο Μπούλες, στις Πατινάδες που χορεύονταν με διάφορες αφορμές στην Νάουσα των αρχών του 20ου αι. και τέλος στις μελωδίες που ακούγονταν στους γάμους. Ας σημειώσουμε εδώ ότι πολλοί από τους σκοπούς που περιλαμβάνονται στα κεφάλαια αυτά έχουν καταγραφεί και μεταφερθεί στην ευρωπαϊκή μουσική σημειογραφία από τον σημαντικό μουσικό της πόλης μας και συνεχιστή της πλούσιας οικογενειακής παράδοσης Γιάννη Βελιγδένη.

Στο καθαρά χορευτικό κεφάλαιο του βιβλίου ο Χρήστος Ζάλιος παρουσιάζει τους χορούς του δρωμένου Μπούλες. Εφαρμόζει, όπως είπαμε, έναν συνδυασμό μεθόδων για την καταγραφή και την διδασκαλία τους. Ο χορός αναλύεται ρυθμικά, στην συνέχεια γίνεται η περιγραφική ανάλυση των βημάτων κατά την τρέχουσα σημειογραφία και με λόγια. Παρέχεται επίσης η μελωδία του χορού και όπου σώζονται, τα λόγια. Για τους «δύσκολους» μουσικά χορούς του πρώτου, Παπαδιά και Παλιά Παπαδιά, Νταβέλη, Σωτήρη, επιστρατεύτηκε η βυζαντινή

Γλέντι με το Μήτηρο Χαϊβάνο (μια από τις πολλές φωτογραφίες του βιβλίου)

παρασημαντική για την πιο αξιόπιστη καταγραφή τους. Για μια ολοκληρωμένη προσέγγιση των χορών αυτών πρέπει ο ενδιαφερόμενος να ανατρέξει στο DVD, όπου γίνεται η λεπτομερής, κατά μέρη διδασκαλία τους.

Το ίδιο ισχύει και για το τελευταίο κεφάλαιο με τις μελωδίες του γάμου. Το βιβλίο κλείνει με ένα πολύ χρήσιμο ευρετήριο ονομάτων και όρων, τον κατάλογο της πλούσιας βιβλιογραφίας που χρησιμοποιείται και τις παραπομπές.

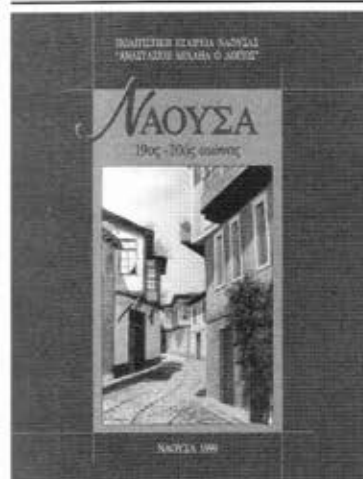
Το βιβλίο Παραδοσιακοί χοροί. Έθνη και έθιμα της Νάουσας είναι ένα πραγματικά χρήσιμο βιβλίο για την έρευνα του παραδοσιακού πολιτισμού και της ιστορίας της πόλης μας. Έρχεται να συμπληρώσει ένα κενό στην βιβλιογραφία, αφού οι μέχρι τώρα μελέτες αντιμετώπιζαν τα ζητήματα του χορού και της μουσικής μόνο περιφερειακά. Εξαίρεση αποτελεί το βιβλίο του Μ. Βαλσαμίδα για τους ρυθμούς των χορών του εθίμου Μπούλες και τα δύο πρόσφατα λευκώματα που συνοδεύονται από μουσικό υλικό του αρχείου Μπάιτση. Αλλά το βασικό είναι ότι για πρώτη φορά στην έρευνα των ναουσαϊκών εθίμων ο χορός και η μουσική έχουν τον πρωταγωνιστικό ρόλο, έχουν τον ρόλο του πρωτοχορευτή.

*...βιβλία που δεν πρέπει να λείπουν από
την βιβλιοθήκη σας*

ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ ΣΤΟΥΓΙΑΝΝΑΚΗ
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΝΑΟΥΣΗΣ
ΑΠΟ ΤΗΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ
ΤΗΣ ΤΟ 1822
(ΚΑΤΑ ΑΝΕΚΔΟΤΟΝ ΣΧΕΔΙΑΣΜΑ Δ. ΠΛΑΤΑΡΙΔΟΥ)

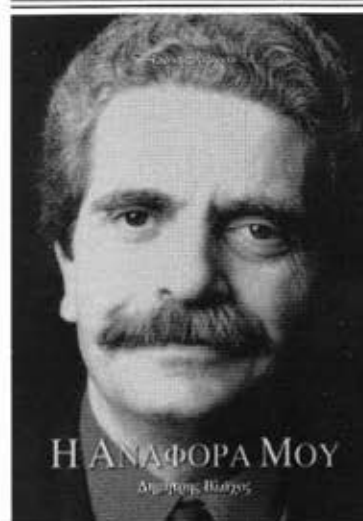
Σελ. 270, τιμή 20€

ΝΑΟΥΣΑ, 19ος-20ος αι.

Συλλογικό έργο που παρουσιάζει πτυχές της ιστορίας της
πόλης μετά την καταστροφή της το 1822 και μέχρι τον Β'
Παγκόσμιο πόλεμο

Σελ. 414, τιμή 25 € (χαρτόδ.) & 30 € (πανόδ.)

ΔΗΜΗΤΡΗ ΒΛΑΧΟΥ
Η ΑΝΑΦΟΡΑ ΜΟΥ

Μια ιδιαίτερος ενδιαφέρουσα αφήγηση του για πέντε
τετραετίες δημάρχου Νάουσας, που φωτίζει πολλές
πτυχές της σύγχρονης ιστορίας της πόλης, αλλά και της
Ελλάδας γενικότερα.

Σελ. 318, τιμή 20 €

ΔΙΑΘΕΣΗ: Πολιτιστική Εταιρεία Νάουσας Δημοτική βιβλιοθήκη τηλ. 23320 24102
Αλέξανδρος Οικονόμου τηλ. 23320 29380
Αποστέλλονται και με αντικαταβολή

